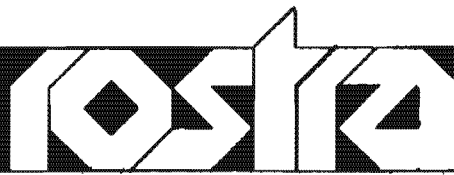

nostra

$$\begin{aligned}
 x_i^* &= h_i(p, u^0) & u^0 &= u^*(p, M) \\
 h_i(p, u^0) &= D_i(p, M) \\
 \frac{\partial h_i(p, u^*(p, M))}{\partial p_j} &= D_i(p, M) \\
 \frac{\partial h_i(p, u^*(p, M))}{\partial p_j} &= \frac{\partial h_i}{\partial p_j} + \frac{\partial h_i}{\partial u^0} \cdot \frac{du^0}{du^*} \cdot \frac{du^0}{\partial p_j} \\
 \frac{\partial h_i(p, u^*(p, M))}{\partial p_j} &= \frac{\partial h_i}{\partial p_j} + \frac{\partial h_i}{\partial u^0} \cdot \frac{du^0}{du^*} \cdot \frac{du^0}{\partial p_j} \\
 \frac{\partial h_i}{\partial p_j} \cdot x_j &= - \frac{\partial h_i}{\partial u^0} \cdot \frac{du^0}{du^*} \cdot \frac{\partial u^0}{\partial M} = \frac{\partial D_i}{\partial M} \\
 \frac{\partial h_i}{\partial p_j} \cdot x_j &= - \frac{\partial D_i}{\partial p_j}
 \end{aligned}$$

Het nut van wiskunde

**BLAD VAN DE ECONOMISCHE
FACULTEIT AAN DE
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM**

REDACTIE

Ruben Bergkamp
Esther Bijlo
Pieter Boot
Adriaan Dorrestein
Marleen Janssen Groesbeek
Gosia Bos-Karczewska
Marcel Klopper
Marcel Michelson
Ruurd Mulder
Diederik Ogilvie

ADRES

Jodenbreestraat 23
kamer 2386
1011 NH Amsterdam

telefoon: 525 2497

Adreswijzigingen:

Studentenadministratie
Jodenbreestraat 23
1011 NH Amsterdam

Reacties

De redactie stelt zich open voor reacties,
behoudt zich echter het recht voor deze in
te korten.

REDACTIONEEL

'It is a great fault of symbolic pseudo-mathematical methods of formalising a system of economic analysis, that they expressly assume strict independence between the factors involved and lose all their cogency and authority if this hypothesis is disallowed; whereas, in ordinary discourse, where we are not blindly manipulating but know all the time what we are doing and what the words mean, we can keep 'at the back of our heads' the necessary reserves and qualifications and the adjustments which we shall have to make later on, in a way in which we cannot keep complicated partial differentials 'at the back' of several pages of algebra which assume that they all vanish. Too large a proportion of recent 'mathematical' economics are merely concoctions, as imprecise as the initial assumptions they rest on, which allow the author to lose sight of the complexities and interdependencies of the real world in a maze of pretentious and unhelpful symbols'

J.M. Keynes, The General Theory of Employment,
Interest and Money, Cambridge 1936, blz. 297-298.

Dit nummer heeft weinig foto's vanwege
diefstal van camera en film

ADVERTENTIES

Advertentietarieven zijn op aanvraag
verkrijgbaar.
Opdrachten bij voorkeur schriftelijk aan de
redactie richten.
Voor telefonische inlichtingen:
(020) 525 2497 - 525 4134
(02209) 1818 (Ruurd Mulder)

Rostra verschijnt gemiddeld acht keer per
jaar in een oplage van 2500 exemplaren.

COVER

Dick van Hell

DRUK

Kaal Boek, Nwe Herengr. 61, Amsterdam.
telefoon: (020) 262 908

INHOUD

Kerels, koters en carrière, MJG	pag. 3
Economie studeren in Polen, GBK	pag. 4
Open podium, J. Lambooy	pag. 5
Rare jongens, die Japanners, Loan Son	pag. 6
Het uitsterven van de middle-class, GBK, MM	pag. 8
Wondermiddel of sterrenwichelarij, RM, DEO	pag. 10
Ecoline, Steven Adolf	pag. 15
Lieve Rostra, beste Hr. van Offeren, Johan Baltus	pag. 17
Raad & Daad, Marcel Michelson	pag. 19

Kerel, koters en carrière?

Al weer een tijdje geleden, om precies te zijn 18 februari jl., vond er in het enige intieme zaaltje van de economische fakulteit een bijeenkomst plaats, die georganiseerd was door de medewerkers van vrouwenstudies. Het thema van de bijeenkomst was 'het toekomstperspektief van vrouwelijke ekonomen', op zich een interessant onderwerp.

Ik ben niet de enige die dat vindt want als ik - een kwartier te laat - het zaaltje binnenstuif, is het vol. Verbazingswekkend; vrouwelijke economiestudenten zijn anders niet zo makkelijk op te trommelen, een belangrijk onderwerp dus.

Ongeveer twintig vrouwen van verschillende studiejaren zitten in een grote kring rond de tafel met broodjes, sinaasappelsap en melk. Als ik binnenkom wordt er een inleidend praatje gehouden door Iris de Veer, medewerkster bij vrouwenstudies. Ze vertelt over haar eigen ervaringen als economiestudente en waar ze uiteindelijk met haar studie is terechtgekomen; economielerares op een middelbare school. Ze constateert dat er nog steeds een schreeuwend tekort is aan economieleraren, terwijl de eerste werkloze ekonoom al gesignaleerd is op de televisie. Zelfs geen flexibele arbeidsmarkt voor ekonomen.

Betaalde baan

Doktoranda in de economie is geen garantie meer voor een baan. Persoonlijk kan ik daar niet zo mee zitten; kunnen we niet eens af van het idee dat het doel waarvoor wij studeren een baan is? Blijkbaar nog niet, want één van de aanwezige studentes vraagt of de kans op een betaalde baan voor een sociaal ekonoom kleiner is dan die van een bedrijfs-ekonoom. Zoals ze in Rostra van dec./jan. had kunnen lezen, is dat zo, maar daarin werd ook gezegd dat het voor een bedrijf niet veel uitmaakt omdat het bedrijf ervan uitgaat dat je binnen het bedrijf opgeleid wordt.

In de praktijk wordt er bij sollicitaties niet alleen gekeken naar je studieresultaten, maar ook naar de activiteiten die je buiten je studie hebt ontplooid. Bestuurlijke ervaring en organisatietalent zijn belangrijke criteria. In dit kader wordt door de aanwezige kandidaat-assistenten het kandidaat-assistentchap gepropageerd; je leert onderzoek doen, artikelen schrijven, literatuur verzamelen, kortom vaardigheden die, naar mijn mening, binnen het universitaire studieprogramma zouden moeten vallen.

Ik ben het met de vrouwen eens dat je activiteiten buiten je studie moet ontplooiën. Eerlijk gezegd doe ik meer buiten mijn studie dan ik studeer, maar je blijft met een scheef oog naar de kalender kijken, want de twee-fasenstructuur stelt een strenge tijdslimiet.

Koters

Een andere tijdslimiet waar vrouwen mee te maken krijgen is het moederschap; één van de aanwezige studentes vraagt of je als afgestudeerde vrouw van bijna dertig niet gediskrimineerd zult worden bij een sollicitatie

omdat ze (mannen waarschijnlijk) denken dat je binnenkort moeder wil worden. De kring knikt van ja. Waarop Marga Bruyn-Hundt vraagt of we er al over nagedacht hebben, hoe we onze baan c.q. carrière kunnen combineren met het moederschap. Een verbijsterende vraag, tenminste voor mij, 'Meneer de aanstaande ekonoom, hoe denkt u uw carrière met uw kroost te combineren' springt in mijn gedachten. Maar, zonder blikken of blozen, wordt er serieus op ingegaan; een studente maakt de opmerking dat als ze kinderen wil, zij wel als huisvrouw zal eindigen. Opvang is moeilijk te krijgen en/of te duur en die kerel van haar, wiesoo kerels in het algemeen, heeft dan zelf een baan en een carrière en dat gaat boven zijn kinderen. Als hij zou kiezen voor een parttime baan is zijn carrière verdwenen en wordt hij door zijn collega's niet meer voor vol aangezien. Het wordt tijd dat in Nederland de bevolking zo sterk vergrijsd dat de hoge heren het nut van kinderopvang en lang zwangerschapsverlof inzien.

Gelukkig hadden nog weinig studentes over het moederschap nagedacht, dat verbaasde Marga zeer; mij niet, mijn manlijke studiegenoten denken volgens mij ook nog niet aan het vaderschap.

Karrièrè

Omdat ik me zo boos maakte, op deze bijeenkomst, over de vraag van Marga Bruyn-Hundt, ging ik op zoek naar literatuur over vrouwen en carrière. Ver hoefde ik niet te zoeken, carrièrevrouwen zijn 'in'. Het weekblad 'de Tijd' van 8 maart (toeval?*) besteedt een artikel aan vrouwen aan de top. In Nederland wordt vijf procent van de leidinggevende banen bekleed door vrouwen, in het artikel komen zes vrouwen in verschillende leidinggevende functies aan het woord, kinderen kwamen (slechts) in twee gesprekken aan de orde, waarin kinderen geassocieerd werden met hard werken en goed organiseren. Eén van de zes vrouwen, zelf onge-trouwd en geen kinderen, constateert optimistisch dat we naar een generatie mannen en vrouwen toegroeien, die bereid zijn zowel de taken binnenshuis als buitenshuis samen aan te pakken. Als dat zo is dan hebben we wel last van groei-toornissen, die nog lang zullen duren als er zo moeilijk gedaan wordt over arbeidstijdverkortung.

Op mijn zoekactie kwam ik in de boekhandel een handleiding voor vrouwelijke managers tegen: 'Vrouwen in management' van Margaret Fenn. Zij is wetenschappelijk medewerkster bij het Department of Management and Organisation aan de universiteit van

Washington D.C. Wat me verbaasde is dat zo'n boek nu niet eens door een feministische uitgeverij is uitgegeven maar verschijnt als kwartaalboek in de serie sociaal economisch management van Kluwer.

Fenn constateert dat vrouwen die carrière willen maken, vaak problemen tegenkomen die te maken hebben met het traditionele rollen patroon. Door opvoeding en maatschappij wordt er van vrouwen (nog steeds) een sociaal gedrag verwacht dat gebaseerd is op afhankelijkheid, passiviteit, waardoor ze bij de beoordeling van zichzelf afgaan op de mening van anderen, aldus Margaret Fenn. Daarbij geeft ze als eigenschappen van een goede manager zelfvertrouwen, actie en onafhankelijkheid. Om als manager te kunnen slagen moeten vrouwen haar traditionele waarden kwijtraken. Fenn geeft in zeven hoofdstukken handvatten om je tot een goede manager te ontwikkelen, zowel voor aankomende vrouwelijke als voor manlijke managers. In het laatste hoofdstuk, acht, wordt de vraag beantwoord of vrouwelijke managers een kans maken; het antwoord is 'ja', maar Fenn beargumenteert het antwoord op andere gronden dan je na het lezen van de voorgaande hoofdstukken zou verwachten. Ondernemingen doen er goed aan om manlijke en vrouwelijke managers te hebben omdat de verschillen in eigenschappen elkaar aanvullen, bijvoorbeeld: vrouwen zijn goed in diagnoses stellen omdat zij geleerd hebben met iedereen en alles rekening te houden, de conclusies en de daaraan verbonden actie zouden door de manlijke managers bepaald kunnen worden. Persoonlijk vind ik het een inkonsequente conclusie.

vervolgt op 11

Economie studeren in Polen:

leuke en gezellige studie

De studie economie staat in Polen bekend als een richting voor luilakken en lanterfanter. Het wordt beschouwd als een makkelijke studie met veel vrije tijd. In tegenstelling tot Nederland is de meerderheid van de economiestudenten van het vrouwelijke geslacht.

De universitaire studie duurt afhankelijk van de richting 4 tot 5 jaar. Binnen de richting Economie bestaat er een sterke specialisatie: over het algemeen studeer je geen Economie, maar economie van zeetransport of economie van buitenlandse handel of produktie-economie of iets dergelijks. Studeren in Polen is voor iedereen gratis. Er bestaat een studiebeurssysteem zoals in Nederland; daarnaast krijgen studenten 33% korting op het openbaar vervoer (en 25% op buitenlandse vluchten). De meeste studenten wonen in studentenflats, met vaak 4 studenten op één kamer.

Toelatingsexamen

De studiercarrière begint met een toelatingsexamen aan de toekomstige 'Alma Mater'. Het examen moet worden afgelegd in 3 vakken: wiskunde, geografie of geschiedenis en een vreemde taal. Meestal wordt Engels of Duits gekozen. Na 8 jaar verplichte lessen Russisch zijn er niet zo veel kandidaatstudenten die daarin tentamen willen afleggen. Arbeiders- en boerenkinderen krijgen extra bonuspunten. Soms worden door gebrek aan bonuspunten en een numerus clausus veel mensen 'uit de race' gehaald. Een numerus clausus was in mijn tijd - aan het eind van de jaren zeventig - van toepassing op bijna alle faculteiten.

Voordat de groene student zijn boeken open kan slaan moet hij of zij nog één maand verplicht gaan werken bij een bedrijf (plantsoenen schoonmaken of aan de lopende band gaan staan). Op 1 oktober begint dan het studiejaar met officiële plechtigheden en het zingen van het aloude 'Gaudeamus igitur'.

Studiepakket

Het studiepakket ligt van te voren geheel vast: de vakken, de volgorde, alles! Keuzevakken bestaan er niet, evenmin als facultatieve vakken (behalve eventueel lessen in vreemde talen). Het lijkt de propedeuse nieuwe stijl wel, maar dan 4 jaar lang.

Het vakkenpakket wijkt wel af: naast typisch economische vakken zitten er ook onderwerpen bij als: marxistische filosofie, sportlessen, militaire opleiding en politieke wetenschappen. Die militaire opleiding is voor alle studenten heel vervelend (voor één jaar lang zit je 1 dag per week in het militaire opleidingscentrum te luisteren naar theoretische en praktische colleges, waaronder E.H.B.O.). Gemiddeld wordt er 30 uur college per week gegeven. Alle colleges zijn verplicht; de presentie wordt nauwkeurig bijgehouden. Maar drie maal per vak per semester mag je op weg naar de universiteit verdwalen.

Tentamens

De Poolse student moet in vergelijking met zijn of haar Nederlandse collega veel meer tentamens afleggen: gemiddeld 10 per studiejaar geconcentreerd in twee zogenoemde tentamenssessies. Dan worden de tentamens vlak achter elkaar gehouden, bijv. 5 tentamens in 3 weken tijd. Die tentamens zijn echter niet zo zwaar: ze gaan over de collegestof plus een boek. Ze zien er ook anders uit. Schriftelijke tentamens behoren eigenlijk tot uitzondering. Bij dergelijke tentamens wordt er in Polen op grote schaal 'gefraudeerd'. Er is een sterk team van toezichhouders nodig. Studenten proberen van alles te doen om te slagen (!) door te spieken en met elkaar te praten. Mondelinge tentamens zijn nog curieuzer. In groepjes van drie treed je de kamer van de docent binnen. Uit een stapel kaartjes haal je er één. Geluk of niet? Voor sommigen is het echt 'to be or not to be'. Het mondelinge tentamen duurt in totaal (als je als eerste aan de slag gaat) 20 minuten: 10 minuten voorbereidingstijd plus 10 minuten om de 3 vragen van het gelote kaartje te beantwoorden. Opgelucht of niet verlaat je de kamer om te worden omsingeld door de hele werkgroep van 30 mensen die straks zal worden geëxamineerd. Iedereen wil weten wat de vragen waren en in wat voor bui de docent is. Dat laatste is een cruciale zaak. Sommige professoren of docenten zijn ontzettend lastig tijdens het tentamen; zitten studenten te irriteren met idiote vragen en opmerkingen. Als de docent niet van rood houdt dan is het verstandig geen rode jurk of trui aan te trekken. Overigens dient men zich speciaal te kleden voor het tentamen: De vuistregel is: voor jongens - pak + das; meisjes - jurk + make-up.

Na een geslaagd studiejaar hebben de studenten vrij tot 1 oktober. Wie slim en ijverig is kan door vroeg tentamens te doen vier maanden vakantie hebben. Anderen krijgen voor elk tentamen drie kansen om te slagen. Wanneer je twee tentamens niet gehaald hebt kun je niet aan het volgende studiejaar beginnen. Je blijft dan 'overwinteren', d.w.z. je moet het hele studiejaar herhalen. Uitzondering hier is het eerste studiejaar. Dan moet je alles halen, want anders 'vlieg je eruit'.

Belang van kennis en relaties

Tijdens de werkgroepen is iedereen passief. Niemand wil opvallen, want anders krijgt hij of zij een slechte naam onder medestudenten. Meestal is er wederzijds niet of nauwelijks belangstelling voor het vak. Voor de studenten is het duidelijk dat kennis niet van belang is om een baan te bemachtigen. Factoren zoals: relaties met directeurs van bedrijven of hooggeplaatste mensen via ouders of kennissen zijn van cruciaal belang. De enige kennis die echt op prijs wordt gesteld is die van vreemde talen. Op grond daarvan kun je

Onroerend goed en de stedelijke ontwikkeling

Open Podium

De nationale investeringen zijn voor een belangrijk gedeelte gericht op de onroerend goed markt, vooral woningen, winkels, fabrieksgebouwen en kantoren; daarnaast bestaat deze markt ook nog uit scholen, ziekenhuizen en de fysieke infrastructuur. Daardoor bestaan de produktiefactor kapitaal en het nationale vermogen ook voor een groot gedeelte uit onroerend goed. Het is daarom zeer begrijpelijk dat de grote beleggers, met voorop de pensioenfondsen, de laatste 10 à 20 jaar steeds meer belangstelling kregen voor het beleggen in vastgoed. De interesse werd nog versterkt door de hoge inflatie en de verwachting dat onroerend goed daarvoor een goede zekerheid bood. Historisch gezien is het interessant erop te wijzen dat veel van onze inpolderingen in vroegere eeuwen mede met het oog op de snelle prijsstijging van landbouwgronden tot stand zijn gekomen.

In dit stuk wil ik echter vooral de relatie benadrukken tussen de stedelijke ontwikkeling en de belangstelling voor vastgoed. Daarbij staan in ons vakgebied, de ruimtelijke economie, natuurlijk de lokationele ontwikkelingen sterk in de aandacht.

Stedelijke ontwikkeling

De groei van steden kent verschillende dimensies. Allereerst wordt daarvoor natuurlijk de bevolkingsomvang genomen. Vroeger gaf deze grootte ook een redelijke indicatie voor de beide andere dimensies: het stedelijk inkomen en de toename van het ruimtegebruik. Tegenwoordig kunnen de ontwikkelingen van de drie dimensies van groei sterk uiteenlopen. In Amsterdam is bijvoorbeeld tot 1964 de bevolking gegroeid tot ca. 865.000 inwoners. Thans zijn er nog circa 690.000, terwijl de gemeente Weesperkarspel (Bijlmermeer) in die periode grotendeels werd geannexeerd en het aantal woningen sterk is uitgebreid. Het gemiddelde aantal personen per woning is daardoor sterk gedaald. Rekende men na de Tweede Wereldoorlog met meer dan 4 personen per woning, thans ligt de gemiddelde woningbezetting nog rond de 2 personen. Als er nog van woningnood sprake is, dan is dat alleen nog in kwalitatieve zin: er zijn nog slechte, maar vaak goedkope woningen. Iets wat voor de oudere generaties welhaast onbegrijpelijk is geworden, komt nu weer voor, namelijk *leegstand*. Het gaat daarbij in Amsterdam om de relatief dure, slecht gelegen flatgebouwen. Zelfs krakers hebben geen voorkeur voor die lokaties, maar veeleer voor de binnenstad. In veel andere plaatsen komt eveneens leegstand voor.

Nationaal is het percentage nog niet verontvondend: ca. 2,5%, maar in bepaalde plaatsen zijn reeds buurten met 10 à 20 procent leegstand, zoals in Lelystad, Hoorn, Alkmaar en Zoetermeer. Ook hier gaat het om woningen in slechte lokaties en met relatief hoge huren.

Voor beleggers is zulk een leegstand natuurlijk slecht voor het rendement, zodat het steeds moeilijker zal worden voor gemeenten en woningbouwcorporaties om van de institutionele beleggers geld te krijgen voor de sociale woningbouw. Zeker nu de gemiddel-

de woonlasten reeds hoog zijn, is ook een versnelde huurverhoging voor de rest van de woningen geen haalbare zaak. De vergrote selectiviteit van de beleggers zal leiden tot een vermindering van de investeringen. Kennelijk is de *voorraad* voldoende en is nieuwbouw eigenlijk alleen nog maar nodig voor vervanging en herstructurering, onder andere vanwege stadsvernieuwing. De bevolkingsgroei is nauwelijks meer een faktor van betekenis.

Zou de inkomensgroei nu groot zijn, dan zou nieuwbouw weer worden gestimuleerd, omdat men dan groter en luxer zou willen wonen. Dat is voorlopig echter niet aan de orde, in verband met de stagnerende economie. Voor wat betreft de grote steden kan bovendien worden geconstateerd dat deze nu een duidelijk proces van verarming vertonen. Het inkomen per hoofd van de bevolking placht altijd 10 à 15 procentpunten boven het nationale gemiddelde te liggen, maar is nu lager. Bovendien is de ellende vaak gekoncentreerd in de oude stadswijken. In Amsterdam leeft meer dan de helft der gezinshuishoudens primair van een uitkering. In de omgeving van de vier grote steden (de stadsgewesten) ligt het gemiddelde inkomen wel weer hoger.

Commercieel vastgoed

Tegenover deze verarming, staat het merkwaardige verschijnsel dat in de vier steden en hun stadsgewesten 75% van de door de NEPROM (Nederlandse Vereniging van Projectontwikkelingsmaatschappijen) ontwikkelde kantoorgebouwen staat. Voor wat betreft deze soort van onroerend goed verwachten de grote beleggers kennelijk dat de grootstedelijke lokatie de beste rendementen waarborgt. De leegstand voor het totale commerciële vastgoed (kantoren, winkels, industriehallen) is echter ook al opgelopen tot 6,5%. Ook hier is de lokatie van de

leegstand interessant. Daarbij moeten kantoren en winkels afzonderlijk aandacht krijgen. Enerzijds heeft er in en rond de grote steden een enorme nieuwbouw plaatsgevonden - vooral van kantoren -; anderzijds is er in de jaren 1981 tot en met 1983 een heel geringe vraag geweest. Het afgelopen jaar is er in de stadsgewesten Amsterdam en Utrecht een sterk herstel van de vraag opgetreden; in Amsterdam met name gericht op de moderne nieuwbouw in Amsterdam-Zuidoost en in Utrecht vooral in de omgeving van het Centraal Station en de Jaarbeurs. In Rotterdam groeide de leegstand nog, door de nieuwbouw en de stagnerende vraag.

In het algemeen kan worden gesteld dat Utrecht de sterkste groei van de kantoren heeft vertoond. Voor Amsterdam is het geruststellend dat Schiphol er in de buurt ligt, waardoor een blijvend hoge vraag wordt gestimuleerd.

Op de lange termijn heeft deze lokationele structuur natuurlijk gunstige effecten op de werkgelegenheid. De werkgelegenheidsstructuur wordt in steeds toenemende mate gedomineerd door de dienstensektor en die is vooral verbonden aan kantoren en winkels. Als de beleggers een voorkeur hebben voor de stadsgewesten van Amsterdam en Utrecht, dan houdt dit een positief effect voor deze regio's in.

Is de leegstand voor kantoren hoog, maar oplosbaar; die voor de *winkels* is veel meer structureel. In de afgelopen tien à twintig jaar is er een duidelijke overinvestering geweest in de distributieve sektor. Nationaal gezien kan - volgens Prof. Bak van de Vrije Universiteit - worden verwacht dat 20.000 van de 140.000 winkels in Nederland zullen moeten sluiten. Slechts bij een sterke groei van de consumptie is handhaving te verwachten van een deel van die 20.000, maar groei is vrijwel uitgesloten. Dat houdt overigens niet in dat er geen sterke *herstructurering* binnen de winkelsektor zal optreden. De snelle groei van video-winkels heeft evenwel slechts zeer gedeeltelijk compensatie voor het grote verlies aan winkels in de levensmiddelen-branchen kunnen bieden.

Ook in deze categorie speelt de lokatie een grote rol. Leegstand en opheffing komen veel sterker voor bij de kleinste winkelcentra en de verspreide winkels en minder bij de grootste winkelconcentraties. Daarbij speelt de grote differentiatie in het aanbod van goederen en de grote keuzemogelijkheid, als ook de prijsvariatie een belangrijke rol.

De stagnatie en de herstructurering maken het voor de bewoners van de grotere plaatsen voordelig om daar te kunnen kopen, omdat kleinere plaatsen minder attractief worden. De beleggers die ook veel kleinere centra in hun portefeuille hebben, krijgen het

Rare jongens, die Japanners

'Strange guys those Jap's, aren't they?' 'Yes, but they've got a different history, don't they'. In het gedempte licht bij de garderobe stonden vele mensen, zij het zachtjes, maar toch te dringen. Niemand sprak hardop en het gefluister liet de herinnering aan het voorbije schouwspel nog wat langer inwerken.

Deze zinnen waren afkomstig van twee nicherige Amerikanen die net iets te dicht bij waren komen staan, want iedereen gedroeg zich juist op dit moment keurig volgens de etikette. Het NOH-danstheater is dan ook niet iets dat je iedere dag ziet en zelfs de vraag of de voorstelling geboeid heeft is niet zo een, twee, drie te beantwoorden. Het menselijke gehuil, de rond springende dansers en die nauwelijks zichtbare beweging van de ringvinger, als een tot in het uiterste gestyleerde verbeelding van een historische werkelijkheid, waarin trouw, eer, moed, en vooral discipline domineren, het is allemaal even vreemd voor ons westerlingen. De zaal was dan ook bijna leeg geweest, en de sfeer in Carré had al de gehele avond iets van een bijeenkomst van een geheim genootschap, waarvan de leden met de doodstraf werden bedreigd. Maar hoe zit dat dan toch. Is Japan mystiek, en een voor ons volstrekt onbegrijpelijk land? En wat zijn die Japanners dan eigenlijk voor mensen? Het toneelstuk van de Kita Kai school is voor mensen die zich door dit soort vragen laten kwellen niet het juiste antwoord. Na de voorstelling is het überhaupt moeilijk nog iets te denken.

Blauwe lotus

Nu de stroom Japanse goederen die over onze grenzen komt ieder jaar maar weer groter en groter wordt gaat het gehele geval toch intrigeren. Was het niet vorig jaar dat de Fransen tot grote ergernis van de Europese Commissie weigerden Japanse video-apparatuur in behoorlijke aantallen te importeren en een quota-regeling dienaangaande troffen. En dat de Amerikanen vooral niet teveel van die kleine speelgoedautootjes over de vloer willen hebben weten we ook allemaal wel. Ook Philips, onze nationale trots, die de markt van de compact-disc alleen samen met Sony wilde betreden laat ons zo weten dat die Japanners toch vooral niet onderschat moeten worden. Het zou al te gemakkelijk zijn om het karikatuurale beeld van 'De Japanner' te bevestigen. Wie kent niet de kwade genius die in opium handelt in het avontuur van Kuifje 'de blauwe lotus'. Dit stripfiguur is gekleed in een uiterst correct rok-kostuum met vlinderdas en grijs vest. Het smalle gezicht met veel te lange tanden wordt van een echt Japans tintje voorzien door het zwarte ronde brilletje. Ook 'De Japanner in het buitenland' is in ieders geheugen gegrift als een man met een veel te brede grijs een forse Nikon camera op zijn buik. Het laatste is overigens niet zo verwonderlijk nu de zomermaanden weer hun aanvang nemen en weldra op de Dam de rijen autobussen weer worden in- en uitgeladen met druk kwebbelende, allemaal dezelfde

de pet van het reisbureau dragende Japanse toeristen. Ook de tegen een beslagen rondvaartbootruit gedrukte cameralens is geen volslagen onbekende voor ons.

Gelukkig zijn er in de loop van de jaren duizenden boeken geschreven om ons te helpen een andere indruk te krijgen. Vooral in 'de jaren '70 was dit onderwerp zeer in trek. Ook nu nog verschijnt er bijna dagelijks een artikel over Japan in de kranten, ook al moet worden toegegeven dat wat dat betreft China nog meer in de mode is. Want van een mode mogen we toch haast wel spreken. En het lijkt wel of deze 'trant' slechts ten doel heeft ons van het banale cliché-idee te brengen tot regelrechte aanbidding. Je moet wel over enig uithoudings- en doorzettingsvermogen beschikken om je door de meterslange verhandelingen over 'het Japanse economische wonder', de arbeidsverhoudingen, het bijzondere managementsysteem en diepgaande studies over de thee-ceremonie of Zen en noem maar op, heen te worstelen. Je zult er bovendien niet veel wijzer van worden. Nadat je het boek hebt dichtgeslagen voel je je net zo verward als na een NOH-voorstelling en iets diepzinniger dan wat die twee Amerikanen wisten uit te brengen zal er wel niet inzitten. Vooral Japanners schijnt het zeer aan te spreken dat wij westerlingen dit land en zijn inwoners nooit kunnen en zullen begrijpen. Japanse schrijvers over Japan moeten dan ook ten zeerste worden afgeraden, die doen echt onnodig moeilijk. Wie echt iets meer over Japanners wil weten doet er beter aan het boek 'De spiegel van de zonnegodin, Japanse zelfportretten' van Ian Buruma (De Arbeiderspers, Amsterdam 1984) te lezen.

Buruma

Ook al is Buruma een Nederlander, hij is op het gebied van Japan zeer wel thuis. Zijn studie Japanse en Chinese literatuur heeft hij uitgebreid met een jarenlange werkervaring bij een meester-fotograaf in Tokio. Tegenwoordig is hij cultureel correspondent voor de Far Eastern Economic Review, een van de toonaangevende tijdschriften op dit gebied. Zonder in de zo gevaarlijke generalisaties te vervallen geeft Buruma toch een heel duidelijk inzicht en rekent hij met voortvarendheid af met de stereotiepen die bij ons, maar vooral bij Japanners zelf bestaan. Als studiemateriaal heeft Buruma gebruik gemaakt van de producten van de massakunst. Dat wil zeggen dat hij tot in den treure populaire films heeft gezien, stripverhalen heeft gelezen, volkstoneel en romans over zich heen heeft laten komen en wel dagenlang voor de televisie moet hebben gezeten. Buruma laat Japan dan ook zien 'niet door ronde, blauwe

ogen, maar zoals Japanners zichzelf het liefst zien. (...)Weinig Amerikanen lijken echt op John Wayne, maar veel zouden het wel willen, en dat beïnvloedt hun gedrag'. Het boek gaat dan ook niet over technische perfectie en verfijnde esthetiek, maar over de menselijke en aardse kanten van de Japanners. En daarover blijkt heel veel te vertellen te zijn, getuige het feit dat Buruma meer dan 200 bladzijden over dit onderwerp weet te vullen zonder de lezer ook maar een moment te vervelen. Van de traditionele rollen van moeders, vaders en zonen gaat het verder door de schimmige 'roze' wereld die in Japan, naar het schijnt van essentieel belang is. Veel aandacht krijgen ook de rituele lichaamskunsten van geisha's, masseuses, travestieten en bishonen (een soort mooie biseksuele jongens). Ook het Japanse zelfmoord-gebruik, dat het Westen zonder ophouden heeft geboeid, wordt in dit boek uitvoerig geanalyseerd. Na het lezen realiseert men zich dat een land dat zonder bijbel volwassen is geworden wel fundamenteel anders moet zijn. Als Adam en Eva het verschil tussen goed en kwaad niet hebben uitgelegd zijn de consequenties daarvan vergaand. Ook in Japan bestaat een verschil tussen wat wel en wat niet 'kan', deze grens wordt alleen niet bepaald door een algemeen geldend leerboek maar door sociale verhoudingen. Niemand kan het wat schelen of 's lands eerste minister zijn leven braaf deelt met zijn wettige echtgenote of tien minnaressen onderhoudt, bordelen of Turkse baden (Tokio alleen heeft al meer dan 1.695 officieel geregistreerde Turkse badhuizen) platloopt en geisja-feesten frequenteert. Zolang hij zich maar conformeert en - voor de vorm - trouwt. De vorm, daar gaat het om. Op een eiland dat zo afgeladen is met natuurlijk wel een zekere orde heersen. De sociale gedragsregels worden in belangrijke mate door verplichtingen ('on'), gunsten en diensten bepaald. 'On' is men verschuldigd aan iedereen die in de loop der tijden een dienst heeft bewezen, en zo'n schuld moet vroeger of later altijd worden ingelost. Buruma merkt hierover op: 'Er is in dit systeem veel ruimte voor een subtiele strijd van diensten en wederdiensten; de politiek in Japan is er grotendeels op gebaseerd. De nationale passie voor het geven van geschenken maakt deel uit van dit spel. Buitenlandse zakenlieden die worden overstelpt met dure horloges, juwelen of andere snuisterijen, doen er goed aan te bedenken dat het gemakkelijker is te geven dan te ontvangen, want de dag van terugbetaling komt onverhoepelijk en niet altijd op het geschikteste moment.' Veel is ook afhankelijk van de positie die men binnen een groep bekleedt. Volgens

Buruma is het daarom ook in Japan niet de werknemer, maar juist de directeur die in het moeilijkste pakket zit. Ophem, als vader voor zijn kinderen, berust de verantwoordelijkheid voor alles, en daarbij is het niet van belang of hij op de feitelijke loop der gebeurtenissen invloed kan uitoefenen.

Naamkaartje

De ogenschijnlijke onderdanigheid van Japanse werknemers moet gezien worden als de gehoorzaamheid van 'kinderen' die worden beloond met 'ouderlijke' toegevendheid van hun meerdere. Ook al doet deze overweging van Buruma wat cliché-matig aan, er kan een kern van waarheid in berusten. Hoe belangrijk de positie die men bekleedt in de hiërarchie is blijkt ook uit de welhaast rituele uitwisseling van naamkaartjes die bij iedere ontmoeting direct plaatsvindt. Als alles door regels wordt bepaald, als elke stap door sociale conventies wordt beïnvloed moet men wel in het groepsgeheel opgaan. Het is algemeen bekend dat individualiteit en originaliteit in Japan niet hogelijk worden gewaardeerd. Anders dan bij ons, waar ieder mens zijn identiteit ontleent aan de positie die hij, voor zichzelf heeft weten te bemachtigen, is de Japanner deel van een groep, van de Honda, Mitsubishi, Toyota of Sony familie. Maar zijn Japanners dan emotionele robots is de vraag die onmiddellijk opdoemt. Kunnen mensen zich wel steeds conformeren en aanpassen aan dat, wat van hen verlangd wordt. Volgens Buruma bestaan ook in Japan verschillende mogelijkheden stoom af te blazen, zij het dat dit alleen kan op een daarvoor aangewezen plaats en tijd. De wereld van de fantasie, de populaire kunst biedt alle mogelijkheden om zich los te wanen van het strakke en rigide keurslijf waarin men gevangen zit. De seksuele orgieën en wreedheden, de moorden en andere bloederige tafereelen komen in films en boeken uitgebreid aan bod. En is, zo blijkt, het feit dat dit alles in de 'droomwereld' is toegestaan voldoende om Japan in werkelijkheid een uiterst geborgen en veilige samenleving te doen zijn. Er bestaat bovendien nog een emotionele uitlaatklep voor Japanse mannen: dronkenschap. Samen dronken worden na het werk is de traditionele manier om emoties de vrije loop te laten. Maar ook hier wordt alles door regels bepaald, zodat de overeenkomst met een heilige oefening groot is: 'Elke afdeling van een Japans bedrijf heeft haar vaste avond om de groepsaamhorigheid met drank te verstevigen. Het begint meestal bescheiden in een buurtcafé. Dan verhuist de gehele uit mannen bestaande groep naar een club met animeermeisjes, die met strategisch geplaatste handen en geruststellende geluiden van instemming hun gasten op hun gemak stellen. Als het ijs is gebroken vindt er vaak een soort regressie naar de kindertijd plaats: gevoelens van schaamte worden voor enkele uren uitgebannen. Sommige gasten laten zich door meisjes voeren met eestokjes, andere dansen in hun ondergoed op tafels; een paar mannen worden sentimenteel en slaan hun armen om elkaars nek; weer anderen worden agressief en gaan elkaar te lijf. En dan, plotseling, meestal als het oudste lid van de groep te kennen heeft gegeven naar

huis te willen, is het afgelopen. Emoties hebben de vrije loop gehad, klachten zijn uitgesproken, het spel is uit. De volgende ochtend is de hiërarchie weer volledig hersteld en zelfs collega's die elkaar de vorige avond naar het leven stonden, zijn nu schijnbaar weer beste vrienden, 'wa' (=harmonie, l.s.) heerst weer, want men heeft besloten het met elkaar eens te zijn.'

Al deze manieren om persoonlijke gevoelens de vrije loop te laten zijn de tegengewichten die de strakke levensstijl van de 'white collar worker' in Japan draaglijk maken en daar doet het feit dat de ambiance van te voren vast staat niets aan af. Als het moment daar is mag men zich onbepert uitleven. Er bestaan dan geen grenzen en het doorbreken daar-

schappij ontsproten. Als men tot deze conclusie na het lezen van Buruma's boek is gekomen, begint het probleem eigenlijk pas. Heeft men nu de indruk een veel groter inzicht te hebben gekregen, de teleurstelling is des te groter, want wie is die Japanner dan toch in werkelijkheid?

Loan Son,

'Samen dronken worden na het werk is de traditionele manier om emoties de vrije loop te laten'

van is al helemaal niet aan de orde. In het hoofd is bovendien een vogelvrij gebied met onbepaalde mogelijkheden, dit is de speeltuin voor de fantasie.

Het is juist deze fantasie die in de populaire kunst verwoord wordt en die Buruma ons voorschotelt. Hier kan alles en mag alles. Is voor ons een moord per film voldoende, Japanners draaien hun hand niet om voor veertig moorden en nog een aantal verkrachtelingen in dezelfde film op de koop toe. Dat Buruma ons dit laat zien, maakt zijn boek zo bijzonder. Want waar zelfs voor Japanners de restricties worden opgeheven, dringen zij zich juist aan ons op. In het westen is dronkenschap een 'probleem', onwaardig en als het al is toegestaan dan alleen zonder het al te veel te laten merken. Wat er ook gebeurt de westerling moet zorgen zijn status te bewaren, niet alleen tijdens werkuren, maar ook in zijn vrije tijd. Het lezen van stripboeken of, nog erger, van sexboekjes open en bloot in de ochtendtrein is voor ons ondenkbaar, de Japanse huisvader zal er nog niet eens van hoeven blozen.

Dat Japanners niet zijn wat hun film, romans en andere 'kunstuitingen' verbeelden is net zo waar als dat voor ons is. Ook als is Mick Jagger geweldig, er is er maar een. En toch is er een tegenstelling. In Europa zal een fan alles doen om in werkelijkheid zich niet alleen zoveel mogelijk als Mick te gedragen, hij wil nog op hem lijken ook. In Japan is fictie als fictie bedoeld en mag zelfs geen werkelijkheid worden. Juist dan zou de gehele maat-

Het uitsterven van de middle-class

Vrijdag 23 maart jongstleden bezocht mevrouw Saskia Sassen-Koob deze faculteit om een gastcollege te geven. De volgende dag zou ze spreken op een congres van de Evert Vermeer Stichting. Rostra sprak met deze professor van de universiteit van New York over de Amerikaanse groei en de derde wereld. Over een hypothese.

'Global cities in transformation' is de titel van een recent artikel van mevrouw Sassen-Koob. Daarin stelt ze:

'The new spatial and social arrangements entail new patterns of concentration of the benefits of economic growth. These patterns operate to the advantage of a) centers for the production and export of advanced services, domestically and abroad, including finance, management and control functions and b) a rapidly growing high-income stratum of professional, technical and managerial occupations. They operate to the disadvantage to a) a large stratum of urban area's whose economic well-being is linked with the old manufacturing complex, once the main growth and export sector in the economy and b) a large stratum of middle income white- and blue-collar workers whose jobs have been eliminated from the work process due to the decline of the old manufacturing complex and the technological transformation of the work process.'

We vragen om een toelichting.

'De manier waarop we indicatoren van economische groei interpreteren is grotendeels a-historisch. Wanneer Reagan zegt dat er groei is in de werkgelegenheid, in BNP, in de investeringen dan interpreteren wij, de pers, de specialisten dat op dezelfde wijze als een tijd geleden, toen groei in dit soort indicators stond voor een bepaalde uitkomst. Ik bedoel: we hebben nu groei, maar het betekent nu iets anders dan twintig jaar geleden. Toen betekende groei dat bepaalde bedrijfstakken groeiden, en deze bedrijfstakken kenden een specifieke beroepsstructuur. Bijvoorbeeld de automobielindustrie, of het bouwbedrijf. Deze bedrijfstakken kenden een grote groep middenklasse banen. Dus wanneer deze bedrijfstakken groeiden dan groeide de middenklasse. Tevens was het zo, en dit is heel belangrijk, dat de groei van de middenklasse van belang was voor deze bedrijfstakken. Privéconsumptie speelde een sleutelrol bij winstrealisatie.

Nu hebben we een situatie waarin er sprake is van groei in de geaggregeerde indicatoren. Maar die groei vindt plaats in bedrijfstakken met een totaal verschillende beroepsstructuur. Bijvoorbeeld de high-technologie. Zij hebben een hoop goedbetaalde upperclass banen en een grote hoop weinig betaalde banen. Of neem de dienstensector: het is algemeen bekend dat de dienstensector een hele hoop laag betaalde banen kent.

Daar komt nog bij, maar dit is een hypothese en ik doe hier nog onderzoek naar, dat consumptie door individuen minder belangrijk is geworden voor het functioneren van ons economisch systeem dan twintig jaar geleden. Als ik dit kan onderbouwen dan kan je stellen dat ons systeem nu minder op mensen is gericht dan het was. Hoe komt dat?

Ten eerste is de consumptie door bedrijven heel belangrijk geworden voor winstrealisatie. Dat betekent een aantal dingen. Het betekent de groei van 'advanced services' bedrijfstakken. Het verkopen van adviezen, technical engineering aan bedrijven of regeringen. Dit genereert een groep van hoogbetaalde mensen, maar die groep is veel kleiner dan de middle-class van weleer. Ook betekent het dat er een circuit van winstrealisatie is tussen de bedrijven waarin de finale consumptie ondergeschikt is geworden. Het meest dramatisch komt dit tot uiting in de militarisering van de produktie. De militaire produktie neemt een steeds groter aandeel in het BNP en ook dat heeft alleen met bedrijven te maken. Het heeft niets meer te doen met de consumptieve behoefte van mensen. Ik probeer dit te documenteren. Bijvoorbeeld

prachtig omdat het een groei in de middenklasse zou geven. En groei van de middenklasse is centraal voor deze landen. Maar ze vergeten te zien dat de groei in de V.S. momenteel ten koste gaat van de middenklasse. De derde wereldlanden moeten dus dit model niet overnemen. Het zou beter voor ze zijn als ze botweg hun grenzen sloten.'

Ontwikkeling

'De ontwikkelingslanden zitten niet in een isolement. Ze hebben hun plaats in de internationale arbeidsverdeling. Neem nu bijvoorbeeld de export-enclaves; een ontwikkelingsmodel dat er op gericht is om te produceren voor de export. Tien jaar geleden leek het erop dat dit een succes zou worden. Omdat de derde wereld geld kreeg, miljoenen zelfs, en ze kregen arbeidsintensieve investeringen. Dat leverde banen op.

Nu weten we dat dit model op een dubieuze manier uitwerkt. UNIDO (de Verenigde Naties organisatie voor industriële ontwikkeling) is onlangs met een dik rapport uitgekomen waaruit blijkt dat het helemaal niet goed werkt voor die landen. In feite heeft het meer werkloosheid opgeleverd omdat deze

'M'n grootste zorg momenteel is dat je een verslechtering ziet in de arbeidsomstandigheden van steeds meer mensen'

door nationale statistieken te gebruiken en verschillende perioden te vergelijken. Daarbij wil ik vooral bekijken hoe de verhouding ligt in consumptie van finale en intermediair-goederen. En wie dat consumeren. Met wat verdere documentatie en empirische uitwerking kan ik wellicht tot een mooie tabel komen waarin ik kan laten zien hoeveel mensen er in dit systeem toe doen. Natuurlijk is dat dan ook een politieke uitspraak.

Een van de bijkomende problemen is die van de derde wereld. Die landen kijken naar de groei van de V.S., en vinden het model

export-enclaves een verstoring gaven in de onbetaalde sectoren van de economie.'

Het heeft toch ook positieve kanten. Bijvoorbeeld dat er industrialisatie optreedt, dat er kapitaalgoederen vrijkomen voor investeringen die op de binnenlandse markt zijn gericht. China is nu juist bezig om op export gerichte industriële zones op te zetten om zo doende de industrialisatie van de grond te krijgen.

'Wanneer een land nieuw is voor dit model, dan ziet het er positief uit; je krijgt geld en arbeidsintensieve investeringen. Maar kijk

naar de Filippijnen, Taiwan, want daar treden de problemen naar voren. Op de Filippijnen treedt grote werkloosheid op. Waarom? Omdat de periode dat de arbeiders daar doelmatig en goedkoop waren voorbij is. Dus verplaatsen de bedrijven zich naar Sri Lanka, Afrika of China. Het is jammer dat die landen niet van hun voorgangers leren. Het blijkt trouwens dat de geschiedenis een hele belangrijke factor is in de ontwikkeling van deze landen. Want, door hun geschiedenis staan er slechts enkele opties voor hen open. Die opties vragen buitenlands kapitaal en daarom raakt het ontwikkelingsstreven van een land slachtoffer van het winststreven van buitenlandse bedrijven.'

Is self-reliance haalbaar voor ontwikkelingslanden?

'China heeft tijdens die twintig jaren van isolement iets gedaan wat geen enkel ander derde wereldland is gelukt. Ze zijn arm, iedereen is daar arm, maar iedereen heeft daar voedsel! Kijk dan naar India; het heeft miljoenen steun in voedselprogramma's gekregen, het heeft miljoenen steun voor *family-planning* programma's gekregen. China niet. Maar China doet het beter op het voedselterrein en ze doen het beter op het geboorteregelingsterrein. Dat is ongelooflijk. Het feit dat China nu de grenzen opent om industrialisering toe te staan kan je niet gebruiken om te stellen dat China gefaald heeft. Self-reliance is daarom wel haalbaar.'

Marx

Bij het lezen van uw stuk viel ons een marxistische aanpak in uw werk op. Bent u een marxist?

(gelach) 'Zeker. Ik ben getraind - theoretisch en in de wijze waarop ik onderzoek doe - in marxistische, politieke, economie. Maar ik citeer Marx nooit! Ik denk dat de dynamiek die Marx identificeerde erg behulpzaam is als theoretisch kader om de problematiek in te verklaren. Het werk wat ik nu onderhanden heb is erop gericht om de condities te specificeren waaronder de huidige historische periode valt.'

De middenklasse, om daarop terug te komen, ligt uit de race. Ze zit in de afstervende bedrijfstakken. Is er momenteel wellicht sprake van een kwaliteitsverandering in de arbeidsreserve, om in marxistische termen te spreken?

U signaleerde een nieuwe tegenstelling in de maatschappij, een nieuw gat tussen rijk en arm. Maar tijdens de industriële revolutie was er ook een, ander, gat tussen arm en rijk. Dat gat werd steeds kleiner. Is de huidige, door u gesignaleerde tegenstelling wellicht ook tijdelijk?

'U bedoelt dat het tot de dynamiek van het systeem hoort om ook een cyclisch element in de klasse-structuur te hebben. Dat ligt me wel. Ik heb daar nog niet aan gewerkt. Ik denk dat het werk dat ik momenteel doe daar onafhankelijk van is. Maar de veronderstelling dat er een cyclisch patroon is, niet alleen in output maar ook in klasse-structuur, dat zou u verder moeten uitzoeken! Maar je moet nog steeds aangeven wat nu de specifieke omstandigheden zijn die dit verklaren. Maar als je van die dynamiek uitgaat, dan zou je kunnen stellen dat de recessie in output tot

gevolg heeft dat het systeem tegen de starheden in de arbeidsmarkt oploopt. Door de dualisering van de arbeidsmarkt in enerzijds een groep arbeiders met perfecte arbeidsomstandigheden en anderzijds een groep arbeiders die min of meer vogelvrij zijn qua arbeidsomstandigheden, kan het systeem aan die starheden in de arbeidsmarkt voorbij gaan. Dus die secundaire arbeidsmarkt absorbeert dan ik grote mate de spanningen binnen het systeem zodat de huidige klasse-structuur zich langer kan handhaven. Dat is een speculatie.'

Men kan ook stellen dat de middenklasse een luxe verschijnsel is. Dat wanneer een specifieke produktiestructuur succes heeft, dat dan lonen en arbeidsplaatsen toenemen waardoor er een soort middenklasse kan ontstaan. Wanneer die produktiestructuur faalt, dan gaat dat allereerst ten koste van die middenklasse. Stel er wordt overgestapt op een andere produktiestructuur, en die overstap blijkt succesvol. Dan geeft dat weer grond voor het ontstaan van een nieuwe middenklasse. Met andere woorden: de middenklasse fungeert als een *buffer* voor de technische, cyclische problemen van het economisch systeem.

'Dat is goed mogelijk. Kijken we naar V.S. dan zie je momenteel met de huidige problemen, dat de middenklasse afneemt. Sterk afneemt. Maar ze verdwijnt niet helemaal. In feite zie je dat sommige nieuwe groeisectoren ook een eigen middenklasse aan het scheppen zijn.'

Reagan

In uw artikel schrijft u dat er een mogelijkheid is voor nieuwe klassegroeperingen. Hoe stelt u zich dat voor?

'In de jaren vijftig en zestig kon het systeem zich verzekeren van de loyaliteit van de meeste mensen omdat die deelden in de groei. Toen de automobielenindustrie groeide nam ook de welvaart van de autoarbeiders toe. Er was een zekere harmonie tussen groei in de sleutelindustrieën en groei van de welvaart van een hoop mensen. Dat heeft politieke consequenties want het betekent dat iedereen een eigen stukje van de koek heeft.

Maar nu zit men vast in een dubbele val. Want, aan de ene kant wordt economische groei niet meer vertaald in voordelen voor een groot deel van de bevolking. Ten tweede overkomt dit een sector van de bevolking die dit wel verwachtte. Als de bevolking niet verwachtte mee te delen in de groei dan was het minder erg. Maar hier verwachtte iedereen opwaartse mobiliteit. Een eigen huis groter dan dat van z'n ouders. In plaats daarvan wonen ze in kleine appartementen in een niet al te goede buurt. En ze moeten zich dus aanpassen aan deze desillusie.

Wat mij zo frustreerde bij de afgelopen verkiezingen is dat de democratische partij de verkeerde analyse van de economische situatie had. Ze hadden moeten zeggen: ja er is groei onder Reagan, maar wat betekent dat. Het is niet groei *as such* dat men nodig heeft. Men had de mensen daarover kunnen voorlichten. In plaats daarvan kropen ze zo dicht mogelijk bij Reagan om toch maar iets van die vermeend gouden groeiglans op te vangen.'

Er hebben ook erg weinig mensen gestemd. 'In termen van klassehergroepering kan je zeggen dat er sommige mensen aan het verliezen zijn, terwijl ze verwachtten te winnen. Ze zien zich in dezelfde positie als mensen van de arbeidersklasse, en wellicht identificeren ze zich ook met hen.'

Informalisatie

U heeft ook enig onderzoek naar de informele sector gedaan. Wat waren uw conclusies? 'Ik had drie research-projecten. Ik deed er een in New York, daar ontwikkelde ik een model, en dat heb ik toen in Californië toegepast. Nu doe ik het derde project dat veel groter is. In al de drie situaties begon ik met vrij algemene vragen naar economische herstructurering. En in al die drie projecten botste ik op tegen fenomenen als thuiswerk en de informele sector.

Ten eerste vind ik dat je niet moet spreken over een informele sector. Ik prefereer te spreken over de *informalisatie* van de economie. Daarmee wil ik ook aangeven dat hetgene wat geproduceerd wordt in de informele sector eigenlijk tot de formele sector behoort.

Ten tweede viel me op dat steeds meer sectoren in de economie geconfronteerd worden met informalisatie. En ik denk dat er iets systematisch aan het werk is in plaats van slechts het zoeken naar lagere arbeidskosten.

Ten derde, en dat is signifikanter voor de V.S. dan voor Nederland, er is geen informalisatie *omdat* we immigranten hebben maar omdat er veranderingen zijn in de organisatie van het werk. De informele sector wordt vaak toegeschreven aan immigranten. Ik probeer een analytisch onderscheid te maken tussen informalisatie en immigratie. Het is wel zo dat immigranten de informalisatie vergemakkelijken. In de V.S. zijn het vrouwen die de groei van het thuiswerk vergemakkelijken. Maar je kunt niet stellen dat we thuiswerk hebben *omdat* we vrouwen hebben.

Dat immigranten en vrouwen vooral in de informele sector deelnemen komt omdat zij minder makkelijk in de formele arbeidsmarkt kunnen participeren. M'n grootste zorg momenteel is dat je een groei van de geïnformaliseerde sectoren ziet en daarmee, dus, een verslechtering in de arbeidsomstandigheden van steeds meer mensen.'

GBK, MM

Wondermiddel of sterrenwichelarij?

'Coëfficiënten worden ambtelijk vastgesteld'

Op initiatief van Rostra discussieerden Ruud Knaack en Herman Bierens over het gebruik van de wiskunde in de micro-economie en over de waarde van econometrie. Ligt de schuld bij het neo-klassieke paradigma of hebben die vermaledijde politici het weer gedaan? Een dispuut tussen twee doctoren.

De ellende met wetenschappers is, dat ze altijd zo gruwelijk genuanceerd zijn. Vrijwel nooit zul je ze ongemotiveerd 'quatsch' of 'onzin' horen roepen. Deze discussie met z'n soms wat Pinteriaans aandoende dialogen vormde daar geen uitzondering op. Knaack, gevraagd voor de kritische noot, begon met nadrukkelijk te verklaren, dat hij wiskundige economie zeker niet zonder meer veroordeelt, dat hij tijdens zijn studie veel aan wiskunde deed en, dat hij tot voor kort ook betrekkelijk wiskundig getint onderzoek deed.

Herman Bierens, van huis uit econometrist, was ook bepaald niet de onredelijkheid zelve. 'De wiskunde wordt soms te absoluut gehanteerd. Ook de modellen worden te absoluut gehanteerd. Om uitkomsten van modellen moet je eigenlijk een onbetrouwbaarheidsmarge heenzetten.'

Formele logica

Knaack: 'Ik ben ook van mening, dat een aantal economen, zowel neo-klassieken als anderen, zijn doorgesloten met het gebruik van de wiskunde. De econometrische modellen laten ons op bepaalde punten in de steek en daarom vluchten sommigen in zeer abstracte modellen en dat heeft een functie, namelijk, de schijn van onpartijdige wetenschap op te houden zonder het risico van aangevallen te worden. Ze kunnen ook per definitie niet bekritiseerd worden, want waar ze mee bezig zijn is in feite formele logica, die los staat van de werkelijkheid.'

Bierens: 'Natuurlijk zijn sommigen doorgesloten. Volgens mij moet de wiskunde in het pure theoretische onderzoek de rol vervullen van denkmodel, van hulpmiddel bij het ordenen van gedachten. Er zijn echter wiskundige economen, die de schoonheid van de pure mathematische manipulatie laten prevaleren boven de onderliggende maatschappelijke werkelijkheid. En dat is wel te begrijpen; als iets logisch en consistent in elkaar zit en er komen dan ook nog prachtige conclusies uit, dat geeft een zekere bevrediging.'

Natte vingerwerk

De band tussen model en werkelijkheid dreigt losser te worden naarmate het model groeit. Dat is één nadeel van een imposante batterij vergelijkingen. Er doen zich echter meer problemen voor. Bierens: 'In die grote modellen moet je veel à priori vastpinnen en dat gebeurt ook bij het CPB. Coëfficiënten worden wel eens ambtelijk vastgesteld, zo gezegd, in plaats van geschat. Dat moet ook

wel, want het aantal waarnemingen is gewoon te gering om al die vergelijkingen te schatten. Er is dan ook een stroming, die zegt, dat je naar kleinere modellen toe moet. Die kun je schatten en daarmee kun je dan uitspraken doen, die min of meer waardevrij zijn.'

'Een ander probleem is, denk ik, dat politici de uitkomsten van modellen niet goed kunnen hanteren. Politici kunnen niet met marges werken; die hebben behoefte aan absolute zekerheden. En ze worden op hun wenken bediend.'

Knaack: 'De modellen zijn inderdaad te complex in verhouding tot de gegevens, die beschikbaar zijn. En dit betekent dus, dat een groot gedeelte van die modellen al ex-ante ingevuld worden. Dat is ook onvermijdelijk, willen ze nog hanteerbaar zijn. Daarmee sluipt echter een politiek-ideologisch element in. Welke variabele wordt wel en welke wordt niet vastgeprikt? Dat is natte vingerwerk.'

'De econometrische modellen staan mijns inziens om een aantal fundamentele redenen ter discussie en niet omdat politici er niet mee om kunnen gaan. Kijk maar naar de crisis in

met het toepassen van modellen, maar met een gebrek aan consensus tussen economen over hoe de wereld in elkaar zit. Bovendien is inderdaad gebleken, dat de economische werkelijkheid niet stabiel is. De structuur, de parameters van een model, veranderen in de loop van de tijd. Ik denk daarom niet, dat alle verwijten aan de econometristen terecht zijn. Neem bijvoorbeeld ook het opstellen van CPB-modellen, daar komt geen econometrist aan te pas. En je mag derhalve niet de econometristen de schuld geven als daar dan gekke dingen uitkomen. De econometrie heeft een heleboel technieken in huis voor het toetsen van theorieën, maar daar wordt door economen te weinig gebruik van gemaakt. Er worden modellen geschat, terwijl nergens een econometrist te bekennen valt.'

Knaack: 'Ik ben het met Herman eens, je kunt niet werkelijk de econometristen alle problemen met toetsen verwijten. Maar die problemen verklaren wel de speelruimte, waarbinnen de ideologen kunnen bakkeleien.'

Bierens: 'Als je kiest voor een 'soft' doctoraal, dan creëer je een tweedeling.'

de economie, die er momenteel bestaat op het hele punt van de verifieerbaar- en falsifieerbaarheid van theorieën. De econometrie is niet in staat gebleken om scheidsrechter te spelen. Hoe kunnen er anders nog zo veel concurrerende theorieën bestaan? De econometristen zijn en waren niet in staat om het verlossende woord te spreken, omdat te veel zaken variabel zijn.'

Speelruimte

Bierens: 'Wat betreft die crisis in de economie, ik denk dat die niet zozeer samenhangt

Het neo-klassieke paradigma

Een onvermijdelijke vraag is, waarom de economische wetenschap zo zwaar leunt op de wiskunde en de econometrie. Want dat doet ze, zeker in vergelijking met andere sociale wetenschappen. De beoefenaars van psychometrie en sociometrie zijn, voorzover ons bekend, tamelijk schaars. Ruud Knaack heeft een vrij duidelijke mening hieromtrent. 'Volgens mij is de opkomst van de wiskunde heel sterk verbonden met het paradigma, de voorbeeldfunctie, van de neo-klassieke theorie. Die band is ook één van de redenen

redenen voor de bijna instinctieve afkeer van wiskunde in bepaalde kringen. Deze hangt volgens mij samen met een ideologische verwerping van het neo-klassieke paradigma, waarmee het gebruik van de wiskunde in verband wordt gebracht. Ik denk zelf, eerlijk gezegd, dat die critici van de wiskunde wezen en verschijningsvorm niet weten te scheiden.'

Herman Bierens is een andere mening toegedaan. 'De opkomst van de wiskunde hangt niet samen met het neo-klassieke paradigma, maar met de opkomst van de economie-

Onderwijs

Globaal gesproken zijn Knaack en Bierens het over de plaats en toekomst van de wiskunde in de economie wel eens. Blijft de vraag over, wat er gedaan moet worden met de wiskunde in het economie-onderwijs aan de universiteiten. Hierover zijn de beide docenten het toch behoorlijk oneens. Vooral kwam de vraag naar voren of je alle studenten moet confronteren met gespecialiseerde, wiskundige technieken, die alleen voor potentiële wetenschappers van belang zijn. Bierens: 'Eerst moet je je afvragen, wat je be-

Bierens: 'Degene die geen wetenschappelijke opleiding willen moeten naar de HEAO gaan. Er spelen bovendien nog twee andere aspecten een rol. In de eerste plaats moet je rekening met de internationale standaard voor een economie-opleiding en in de tweede plaats ben ik van mening, dat je die stof moet onderwijzen, die in de universitaire wereld algemeen aanvaard is.'

Knaack: 'Dan conformeer je je aan de 'mainstream' zonder je af te vragen of dat wenselijk is.'

Helemaal eens waren Knaack en Bierens het dus niet. En of ze het ooit geheel eens zullen worden is nog maar de vraag. Tenminste gezien de antwoorden op onze afsluitende vraag. Deze luidde: wat vond u zelf nu het meest opvallende aan deze discussie?

Knaack: 'De overeenkomsten.'

Bierens: 'Dat Ruud en ik op sommige punten toch wel fundamenteel van mening verschillen.'

RM, DEO

Knaack: 'Je hoeft heus niet iedere econoom klaar te stomen voor Econometrica'

trische modellen. De wiskunde werd daarvoor praktisch toepasbaar in de economie. Het gebruik van de wiskunde staat dus mijns inziens volkomen los van de discussie neo-klassiek versus marxisme en wat dies meer zij.'

Top-veertig

De wiskundige economie en de econometrie hebben ook gevolgen voor de status van de wetenschapsbeoefening. Was vroeger iedere econoom wetenschapper onder zijn gelijken, tegenwoordig heb je rangen en standen. Ruud Knaack: 'Als je kijkt naar de hiërarchie, die er ook in economenland bestaat, dan constateer ik, dat wiskundig getint en econometrisch onderzoek zwaar overschat worden. Ik erger me daar groen en geel aan. Neem de economen top-veertig van Intermediair, die wordt grotendeels gevuld door econometristen. En de lijst van belangrijke tijdschriften; bovenaan staat 'Econometrica', de naam zegt het al.'

Bierens: 'Och, wat betreft die top-veertig van Intermediair, de samenstellers daarvan zijn zelf econometristen. Die maken die lijst zo, dat ze zelf in de top zitten.'

Knaack: 'Nee, ik bemerk ook hier op de faculteit soms een houding van 'gooi er maar een paar chi-kwadraattoetsen tegenaan, dan wordt het artikel automatisch van een hoger niveau'. En dat vertaalt zich naar die top-veertig lijsten. De nadruk op econometrie heeft niet alleen te maken met wie zo'n lijst samenstelt, maar ook met het feit, dat in Nederland het neo-klassieke paradigma overheerst, waardoor een bepaalde manier van economie bedrijven toch hoger wordt gewaardeerd.'

Bierens: 'Ruud maakt zich nu een beetje boos over die top-veertig, maar het valt allemaal wel mee, denk ik.'

oogt met de opleiding economie aan de Nederlandse universiteiten. Je moet voor jezelf nagaan, welk niveau je wilt bereiken. Naar mijn mening moet een afgestudeerde econoom zich zelfstandig toegang kunnen verschaffen tot de literatuur. En daarmee bedoel ik dan tijdschriften van een hoger niveau dan bijvoorbeeld ESB. Tenslotte hebben we het hier over een wetenschappelijke opleiding. Je moet je toch op één of andere manier onderscheiden van de HEAO, niet?'

Knaack: 'Ik zie dat anders. Studenten moeten, vind ik ook, getraind worden in het zelfstandig doen van onderzoek. Dat betekent echter niet, dat je de grote bulk studenten ook moet lastig vallen met dat wat louter van belang is voor een kleine, selecte, op de wetenschap gerichte groep studenten. De gespecialiseerde opleidingen moet je reserveren voor het vrije doctoraal. In het verplichte gedeelte van de studie moet je aandacht besteden aan de basistechnieken en laten zien, wat het belang van het vak is voor het begrijpen van de werkelijkheid buiten de deur.'

Bierens: 'De studie moet in ieder geval zo zijn ingericht, dat een afgestudeerde econoom de resultaten van onderzoek kan interpreteren. Dat is wel het minste, dat je moet kunnen als econoom, want dat wordt ook later in je beroepspraktijk van je verwacht. Als je nu kiest voor een 'soft' verplicht doctoraal...'

Knaack: 'Hoor je dat 'soft'! 'Soft' in de betekenis van weinig wiskunde bedoel je dan.'

Bierens: '...dan creëer je een tweedeling. Dan krijg je uiteindelijk twee soorten doctorandussen, die wezenlijk verschillen, maar dezelfde titel hebben.'

Knaack: 'Je moet natuurlijk wel de eindtermen in de gaten houden, maar je hoeft heus niet iedere econoom klaar te stomen voor Econometrica.'

vervolg van 3(Kerels)

Kerel

Op de bijeenkomst van 18 februari werd gesproken over het seksistische taalgebruik en gedrag van enkele docenten en hoogleraren. Er is toen besloten dat iedere studente die daarmee gekonfronteerd wordt, het opschrijft en daarmee naar de vrouwen van vrouwenstudies gaat. Zij kunnen via de officiële wegen dit dan aanklaarten. Misschien komen we dan af van de opmerking: 'Wat stel jij een domme vraag, (je bent) zeker een meisje.'

'Het blijft moeilijk voor vrouwen op de economische faculteit; over vrouwenstudies wordt nog steeds lacherig gedaan. Het getob rond de hoogleraar is daar een sprekend voorbeeld van. Maar ik heb tot mijn vreugde kunnen constateren dat aan het eind van deze middag afspraken zijn gemaakt om vaker bij elkaar te komen en dat iedereen tevreden was over de middag.'

Ik was niet ontevreden, maar de volgende keer graag veel carrière, weinig koters en nog minder kerels!

MJG

* 8 maart is internationale vrouwendag

Magaret Fenn: 'Vrouwen in management' uitgeverij Kluwer 1978
Weekblad de Tijd: 11e jaargang nr. 26, 8 maart 1985

Wie krijgt de kans te werken met geavanceerde controle-technieken, toegespitst op geautomatiseerde informatieverwerking?

Vanzelfsprekend blijft de beoordeling van de administratieve organisatie en de controle van financiële gegevens een primaire taak van de accountant. Maar waarschijnlijk heeft u - net als wij - de visie, dat het accountantsvak zich uitstrekt over een breder terrein: het totale financiële bedrijfsgebeuren.

Vanuit die instelling bent u geïnteresseerd in het toepassen van zeer geavanceerde controletechnieken toegespitst op geautomatiseerde informatieverwerking. Een dergelijke moderne werkwijze spreekt u aan, omdat u daardoor in staat wordt gesteld zeer veel beoordelend naast controlerend te werk te gaan. Zodat u op tal van vragen, die zich bij controles kunnen voordoen, constructieve antwoorden kunt geven.

Groei van Coopers & Lybrand.

Dankzij een sterke en internationaal soepel functionerende organisatie van accountants, belastingadviseurs en organisatieadviseurs, die meer dan 400 vestigingen in ruim 100 landen omvat, is C & L steeds in staat om op de nieuwste ontwikkelingen in te spelen.

Dat verklaart de groei van de organisatie: internationaal vertienvoudigd in de laatste 25 jaar. In Nederland een groei van 100% in de laatste 4 jaar en naast het hoofdkantoor in Rotterdam nieuwe vestigingen in Amsterdam en Eindhoven.

Alle kansen voor uw carrière.

Wanneer u binnenkort uw studie bedrijfseconomie afrondt om daarna uw postdoctoraal accountancy te gaan doen, kunt u bij Coopers & Lybrand Nederland een loopbaan starten met interessante toekomstmogelijkheden.

Door een goed doordachte introductie cursus bent u snel op de hoogte van de werkwijze en werksfeer bij C & L. Daarna gaat u onder deskundige leiding uw eerste opdrachten uitvoeren en na korte tijd bent u volledig operationeel

in een technisch hoogwaardig controleteam.

Studie en praktijk tegelijk.

Bij Coopers & Lybrand Nederland wordt aan uw verdere ontplooiing veel aandacht besteed.

Aan studiefaciliteiten ontbreekt het niet: alle studiekosten worden vergoed en de interne

opleiding wordt geheel in werktijd gegeven.

In een programma, verdeeld over 4 jaar, doorloopt u een cyclus van cursussen.

Daarna gaat u de theorie aan de dagelijkse praktijk toetsen. En die is gevarieerd, als u aan 10 tot 15 verschillende controles per jaar kunt deelnemen.

U maakt kennis met de analytische en bijzonder effectieve werkwijze van Coopers & Lybrand Nederland. Op die manier groeien uw inzicht en ervaring snel.

Uitstekende vooruitzichten.

Wie door zelfvertrouwen, inzet en studiezijn toont uit het juiste hout te zijn gesneden, kan bij Coopers & Lybrand Nederland rekenen op uitstekende vooruitzichten. En op eigentijdse voorzieningen, zoals vergoeding van studiekosten, examenverlof, 5 dagen extra

studieverlof per jaar en doorbetaling van de helft van de tijd nodig om de accountancy opleiding te volgen.

Interesse? Reageer!

Als u meer wilt weten over Coopers & Lybrand Nederland, vraag dan de audiocassette aan met bijbehorende documentatie. Bel daarvoor 010 - 13 06 80. Richt uw sollicitatie aan drs C.G. van Luijk R.A., Coopers & Lybrand Nederland, Westblaak 100, 3012 KM Rotterdam.

Coopers
& Lybrand
Nederland

Een groot zorgenkind voor studenten is de studieboeken. Vanwege de grote tekorten bloeit de tweedehands markt. Het alternatief is om het boek in de leeszaal te lezen en er aantekeningen van te maken. Soms komt dat zowat neer op overschrijven. Kopieermachines zijn in principe niet voor studenten. Er zijn een paar ouderwetse machines die alleen gebruikt mogen worden op vertoon van een bewijs van toestemming van bepaalde instanties.

Er wordt geen gebruik gemaakt van buitenlandse literatuur in het onderwijs. Reden daarvoor is de gebrekkige kennis van vreemde talen en het ontbreken van geld om die aan te schaffen. De meest controversiële en recente buitenlandse boeken en tijdschriften zijn alleen toegankelijk voor het wetenschappelijk personeel.

Vrouwendag en Onderwijzerdag worden door studenten aangegrepen om door het geven van bloemen toetsen te ontlopen. Andere middelen die in de lagere studie jaren vaak worden toegepast zijn het wegvluchten uit de colleges (100 man) of de werkgroepen (30 man), uit vrees voor een toets, maar ook wel vanwege het mooie weer. Meestal wordt daarna een verzoening geregeld met bloemen.

Relaties met medestudenten groeien langzaam tot saamhorigheid en vriendschap. Met de hele werkgroep van 30 mensen zit je vier jaar samen met maar weinig nieuwe gezichten: die van de zogenoemde 'parachutisten' en een paar afvallers: vrienden die moeten

een goede baan (hoog salaris) krijgen. Bovendien vergemakkelijkt het het contact met het buitenland en buitenlanders.

Professoren en docenten hebben als iedere Pool hun eigen dagelijks weerkerende zorgen: hoe vlees, boter, meubels, noem-maar-op te bemachtigen. Er is werkelijk tekort aan alles. Veel tijd moet worden verspild aan zoekgedrag en in de rij staan. Dat bevordert de concentratie op onderwijs en onderzoek bepaald niet. In het algemeen houdt de wetenschappelijke staf de studenten erg op afstand. Er heerst ook een titel-manie: de studenten moeten heel goed onthouden wie precies welke titel heeft (professor, docent of magister (doctorandus)). Opmerkelijk is dat de wetenschappelijke staf een aparte beter voorziene kantine heeft - zonder lange rijen van studenten.

Onderwijs

Moeilijke vragen stellen tijdens de colleges wordt niet op prijs gesteld: je krijgt géén antwoord en je loopt het risico op een grijze lijst te komen. Overigens is het nog niet zo makkelijk om kritische vragen te stellen, omdat allerlei elementaire kennis over wat er werkelijk in het land en de wereld gebeurt ontbreekt, tenzij je over goede informele informatiekanalen beschikt.

gaan 'overwinteren'.

Samen gaan de jaargenoten vaak naar de disco of naar de kroeg, feesten organiseren, samen kamperen etc. Ze zijn dikke vrienden geworden. De meeste studenten hebben dan ook geen behoefte om lid te worden van een

vereniging, ook al kan zo'n lidmaatschap allerlei voordeeltjes opleveren; zoals voorrang bij de keuze van zomerreizen naar het buitenland (nu: binnen Comecon).

Het aantal studenten daalt sinds een paar jaar vanwege substitutie-effecten tussen laag betaalde titels en goede mogelijkheden om in het vakmanschap beter (legaal of semi-legaal) te verdienen, bv.: automechanicus, metselaar of privé-ondernemer. Met geld ben je beter af dan met abstracte kennis die weinig oplevert.

GBK

Lezingen-cyclus

Programma gastcolleges Europese economische integratie

De commissie Gastcolleges heeft een unieke lezingencyclus over de economische integratie van Europa georganiseerd. De lezingen worden op 10 aaneensluitende weken gehouden in zaal 2174 (meestal op woensdag), steeds van 15 - 17 uur met aansluitend een borrel. Deze cyclus is tevens de basis voor een boek over de Europese economische integratie. Laat je overtuigen over de noodzaak van een verenigd Europa en kom naar deze uiterst actuele lezingencyclus.

Cie Gastcolleges

ma 15 april 1985	Drs. E.P. Wellenstein (oud-topambtenaar EGKS en EEG) De stagnatie van de Europese economische samenwerking;
wo 24 april 1985	Prof.Dr. P.C. van den Noort (hoogleraar Agrarische Economie Wageningen) De toekomst van het Europese landbouwbeleid;
ma 29 april 1985	P. Dankert (lid van het Europees Parlement) Besluitvormings- en begrotingsperikelen in de Europese Gemeenschap;
wo 8 mei 1985	Prof.Dr. W. Molle (hoogleraar Europese Integratie Economie Maastricht) Het regionale beleid in de Europese Gemeenschap;
wo 15 mei 1985	Drs. J.M. Maters (hoofd afdeling aardgas, DG Energie, Europese Commissie, Brussel) De toekomstige Europese energievoorziening;
wo 22 mei 1985	Drs. R. van der Star (medewerker DG Vervoer, Europese Commissie, Brussel) Nederland en het Europese vervoersbeleid;
wo 29 mei 1985	Prof.Dr. J. Pelkmans (hoogleraar Economie, European Institute of Public Administration, Maastricht) De Europese markt voor industrieproducten;
wo 5 juni 1985	Drs. H.J. Brouwer (Dir.Gen. Alg. Beleidsaangelegenheden, Min. van Sociale Zaken, Den Haag) Werkloosheidsbestrijding en arbeidstijdverkorting in Europees perspectief;
wo 12 juni 1985	Prof.Dr. P. de Grauwe (hoogleraar Int. Economie, Leuven) De dollar, het EMS en de economische ontwikkeling in West Europa.

De ondernemende student van vandaag is de Unilever manager van morgen.

Als Bedrijfseconoom bijvoorbeeld.

Unilever is een zeer gevarieerd bedrijf met een sterk doorgevoerd decentralisatie-beleid. Dat geeft ruimte aan management op verschillend gebied in relatief kleine werkmaatschappijen met een grote mate van autonomie.

Bedrijven die in omvang uiteenlopen van 20 tot 2000 medewerkers en naar aard te onderscheiden zijn in bijvoorbeeld massaproductiebedrijven, consumer-marketingbedrijven, transport-ondernemingen, researchlaboratoria, adviesbureaus, verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen.

Er heerst een dynamisch, soepel ondernemersklimaat, met voor u levendig en afwisselend werk en een snel groeiende zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.

In de Financieel-economische sector.

Veel aantrekkelijke mogelijkheden bij bedrijven als Van den Bergh & Jurgens, Calvé-De Betuwe, Unilever Vleesgroep, Unichema Chemie, Unimills, Norfolk Line en op het Unilever hoofdkantoor. Daarnaast brengt het grote aantal producten differentiatie in problemen, werkklimaat en beleid.

Als bedrijfseconoom bent u volledig betrokken bij de financiële onderbouwing en evaluatie van marketing- en verkoopplannen en adviseert u bij investeringen. U reageert op prijsmutaties van grondstoffen en informeert het overige management over de financiële consequenties van verschillende ontwikkelingen en plannen.

Verder heeft u intensief contact met andere afdelingen als inkoop, engineering, productie. Al snel levert u een bijdrage in formulering en uitvoering van het beleid.

In Marketing

Onze producten omvatten een fors deel van het totale aantal merkartikelen in Nederland. We noemen: Becel, Blue Band, Ola, Royco, Unox, Zwan, All, Robijn, Jif en Lux. Marktleiders vaak, die hun weg snel vinden naar de consument.

De commerciële operatie die hiervoor nodig is, wordt echter steeds complexer. Maar daardoor ook uitdagender. Detailhandel en consument volgen kritischer dan ooit onze verrichtingen. Een hoog gekwalificeerd marketing-apparaat begeleidt de producten vanaf de fase vóór introductie tot en met de consumptie.

Heeft u een commerciële achtergrond? Dan biedt een commerciële functie aan marketing- of verkoopzijde boeiende mogelijkheden. U werkt nauw samen met o.a. produktontwikkeling, productie, marktonderzoek, het reclamebureau en de bedrijfseconomische afdeling.

Voor de financieel-economische sektor

en voor marketing zoeken wij jonge bedrijfseconomen tot 28 jaar. Als u belangstelling hebt voor de eerstgenoemde sector voor registeraccountant te volgen. Wij geven hiervoor alle faciliteiten.

Eigen weg

Onafhankelijk van de discipline waar u wilt starten achten wij een sterke persoonlijkheid voor onze bedrijfseconomen van essentieel belang.

Een persoonlijkheid waarmee zij al in hun academische jaren uitblonken door ondernemingszin, zelfstandig denken en een brede maatschappelijke visie.

Zij bezitten het vermogen tot analyseren en het vinden van efficiënte oplossingen voor alle problemen die zich voordoen. Zij zijn bereid ook in het buitenland te werken en beschikken over teamvaardigheid, een flexibele geest, goede communicatieve eigenschappen en leidinggevende capaciteiten.

Het spreekt natuurlijk vanzelf dat wij zowel mannelijke als vrouwelijke kandidaten oproepen om te reageren.

Alle kansen

Bij Unilever functioneert elke manager in een team dat klein genoeg is om vaardigheden snel te onderkennen en persoonlijkheid en prestaties

adequaat te beoordelen. Direct vanaf de startfunctie kan de bedrijfseconoom rekenen op een zorgvuldige begeleiding van zijn loopbaan, hetzij bij de Interne Accountantsdienst, hetzij op de bedrijfseconomische of de marketing- en verkoopafdeling van een werkmaatschappij. Begeleiding vindt plaats door training-on-the-job, door cursussen en seminars, vooral gericht op de ontwikkeling van managementcapaciteiten, door een voortdurende dialoog over ambities, kansen en persoonlijke groei op korte en lange termijn.

Dit alles om de kans van slagen zo groot mogelijk te maken en de professionele en individuele ontplooiing de aandacht te geven die ze verdienen. Het tempo van functiewisselingen in de eerste jaren is hoog en het werk gevarieerd.

Belangstelling?

Indien u voldoet aan de hoge Unilever eisen, bestaan er ruime carrière-mogelijkheden. Heeft u interesse en beantwoordt u aan het geschetste profiel, dan willen wij graag met u kennismaken.

Richt uw sollicitatiebrief met curriculum vitae voor de financieel-economische sector aan de heer R. Staal en voor de marketing sector aan J.F.C.M. Savonije, Algemene Personeelzaken Nederland, Sectie Management Development, Nederlandse Unilever Bedrijven B.V., Museumpark 1, 3015 CB Rotterdam. Of bel: 010-644240 of 644256.

 Unilever.
'n Wereld van Mogelijkheden.

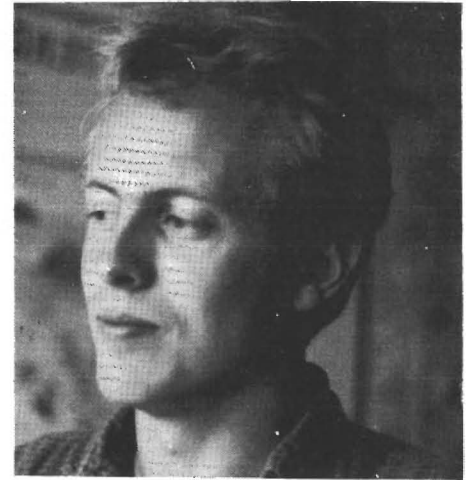
Het wil maar niet lukken met mijn advies om de wet Tweeverdieners te ontduiken. In mijn vorige Ecoline stond vermeld dat het batig saldo van de fictieve huuropbrengst de f 100,- per jaar niet mag overschrijden i.v.m. de regeling loonbelasting als eindheffing. Dit behoort f 1000,- per jaar te zijn. Als dus het saldo van de huurinkomsten en een evenredig deel van de huurlasten de f 83,- per maand niet overschrijdt is er niets aan de hand, als men tenminste normaal gesproken ook al niet voor een aanslag in aanmerking komt. Ik zal u verder niet lastig vallen met fiscale perikelen, hoewel er alle reden voor is. Wie eens echt wil genieten kan ik het Weekblad voor Fiscaal Recht no 5672 van 7 maart jl. aanraden. In dit nummer wordt Mr Frank de Grave, de fiscaal 'specialist' van de VVD vakkundig aan mootjes gehakt door een aantal fiscaal deskundigen. Vooral de onvolprezen emeritus hoogleraar Hofstra slaagt erin op doelmatige wijze de bezwaren tegen De Graves voze gedachtenwereldje te formuleren. De laatste had in een eerdere uitgave van het WFR de fiscalisten opgeroepen wat genuanceerder te oordelen over het gedrag van de Tweede Kamer op belastinggebied. Met nauw verholen woede stortten de fiscalisten zich vervolgens op deze fiscale Wammes Waggel met een vernietigend oordeel. Heel amusant. Een zekere moed (weliswaar veroorzaakt door een riante zelfoverschatting) kan de onfortuinlijke De Grave niet ontzegd worden. Maar genoeg erover, er is meer tussen hemel en aarde dan fiscale sores.

In mei krijgen we bezoek van Johannes Paulus II. Wie deze column volgt, weet dat ik geen vriend van de katholieke kerk ben. Dat heeft een aantal oorzaken, waaronder economische. Om het een en ander echter in een wat breder perspectief te plaatsen zal ik mijn bezwaren integraal weergeven. Allereerst heb ik met succes lagere en middelbare school doorlopen. Dit is voldoende om niet te geloven. Persoonlijk ben ik als een heiden grootgebracht, maar vrienden uit gelovige milieus zwoeren rond hun twaalfde jaar, als de verstandelijke ontwikkeling enigè vorm krijgt, hun kabouterijsgeloof af. Persoonlijk heb ik altijd met enige verwondering naar

gelovigen geluisterd. Zij hanteren een soort meta-taal, waarin talloze begrippen voorkomen die een volkomen onduidelijke, gevoelsmatige en veranderlijke inhoud hebben. Rudy Kousbroek heeft hier reeds op gewezen in zijn 'Het avondrood der magiërs', waarin hij allerlei nieuwe vormen van geloof op een rijtje zet. Een zeer leesbaar en verhelderend boek, al is het inmiddels wat gedateerd.

Op zichzelf is het hanteren van vage, metafysische begrippen nog geen ramp, ware het niet dat vooral de katholieke kerk er in uitmunt om bepaalde overdrachtelijke voorstellingen letterlijk te nemen als het haar zo uitkomt. Een goed katholiek gelooft dat Maria onbevlekt de hemel binnensrad. Toch had zij een kind gebaard. Dat is fysiek onmogelijk, zoals men weet, tenzij men zich laat bevruchten via de navel (een medisch novum) en het kind via een keizersnede ter wereld wordt gebracht. Hiervan is in de bijbel geen sprake. Er is dus sprake van een wonder. Een goed katholiek neemt dit alles niet als een metafoor voor een (twijfelachtige) wijsheid, maar als een feitelijke gebeurtenis. Zo gebeuren er wel meer wonderen: stenen beelden barsten spontaan in huilen uit, Maria verschijnt orakelend aan kleine meisjes enz. Kan iemand mij misschien uitleggen in hoeverre men een katholiek serieus moet nemen? Want in het dagelijks leven, als er gewerkt en gegeten moet worden, is de katholiek aanmerkelijk pragmatischer ingesteld. Kunt u zich de heer Dreesmann voorstellen die in een vlaag van gehoorzaamheid aan de moederkerk zijn complete vermogen inzet in de nieuw opgerichte Fatima International Corporations, met als doel het aantal Mariaverschijningen te onderzoeken, te promoten en te bevorderen? Dreesmann zal het trouwens nog moeilijk krijgen aan de hemelpoort. Zijn krachtig taalgebruik in interviews zal de engelschare niet als muziek in de oren klinken vermoed ik.

De katholieke kerk kent het principe van de onfeilbaarheid van haar leer en kerkvorst. De laatste is immers de aardse vertegenwoordiger van Jezus en die had het ook al bij het juiste eind. Onfeilbaar, alleen het woord al. Geen zinnig mens zal zijn of haar filosofie of

persoon onfeilbaar noemen. Als iemand dit doet verklaart hij zichzelf in wezen krankzinnig. Maar goed, laten we er even vanuit gaan dat de katholieke kerk onfeilbaar is. Dat zou dus impliceren dat haar dogma's, wetten en ideeën eeuwigheidswaarde hebben. Een logisch gevolg waar geen speld tussen valt te krijgen. Dat betekent dus dat:

- de aarde plat is en het middelpunt van het heelal vormt, - heksen door satan bezeten vrouwen zijn (op de brandstapel ermee), - 99% van de wereldliteratuur ketterse blasfemie is (op de brandstapel ermee), - joden christus hebben vermoord en daarvoor moeten boeten (op de brandstapel ermee), - homoseksuelen een tegennatuurlijke, niet de voortplanting dienende geslachtsdrift koesteren (op de brandstapel ermee), - ieder wetenschappelijk denken in wezen een bedreiging vormt voor de H. moederkerk en haar dogma's enz. enz. Het katholicisme heeft in de geschiedenis een spoor van vernielingen achtergelaten en doet dat nog. Overal waar de katholieke kerk haar intolerante, benepen geluid laat horen vindt men tragiek en ellende.

Gelovigen die aangevallen worden zijn snel gekrenkt in hun waardigheid. Dat is natuurlijk ook logisch, want over onfeilbaarheid valt niet te twisten. Men verwijt godslasteraars gebrek aan respect voor de gelovige medemens. Het is bij gelovigen met dat begrip 'respect' merkwaardig gesteld, zoals Komrij reeds terecht opmerkte. Ik krijg sterk de indruk dat er enige verwarring bestaat met het begrip 'tolerantie'. Ik ben bijvoorbeeld een zeer tolerant mens. U mag in van alles en nog wat geloven zonder van mij last te hebben. U gelooft dat circa 10 cm. kleine mensjes 's nachts na klokke twaalf uw kamer komen opruimen, ga uw gang. U meent zeker te weten dat u na uw dood als tafelaansteker zult wederopstaan, uitstekend, prima. Zolang u niemand anders hindert zal het mij worst zijn. U moet echter niet verwachten dat ik ook maar enige mate van respect (=waardering) voor uw verhaaltjes heb. Evenzo verwacht ik dat ook niet van anderen ten aanzien van mijn ideeën. Gedachten zijn er om getoetst te worden, maar u moet u vol eerbied aangegaapt te worden.

vervolgt op 17

Jonge bedrijfseconomen van theorie naar accountantspraktijk

De accountancy vindt zijn basis in de bedrijfs-economie.

Vandaar dat Klynveld Kraayenhof & Co. jonge bedrijfseconomen die registeraccountant willen worden een interessante loopbaanmogelijkheid aanbiedt. Een combinatie van werken en doelgericht verder studeren om straks een functie als accountant te bereiken.

Toekomst

Grote internationale ondernemingen behoren tot onze cliënten, maar ook zeer veel kleine en middelgrote bedrijven en instellingen in Nederland.

In onze op dienstverlening ingestelde flexibele organisatie krijgen jonge bedrijfseconomen de gelegenheid een brede ervaring op te doen. Werken op kwalitatief hoog professioneel niveau met een grote mate van zelfstandigheid en afwisseling in het werk.

Dat moet ook wel, want wij vinden dat zij allround registeraccountant moeten worden.

Ons planningssysteem en loopbaanplan zijn gericht op interne promotie naar functies op hoog niveau. Ze voorzien in de inzet bij grote en kleine cliënten waar gevarieerde controle- en adviesopdrachten worden uitgevoerd in kleine teams.

In combinatie met werkoverleg en vaktechnische ondersteuning door het Directoraat Vaktechniek biedt dit de reële mogelijkheid snel te onderkennen welke controle-aanpak de beste is. Ook een eventuele specialisatie in de EDP-auditing of het organisatieadvieswerk hoort daarbij. Uitzending naar het buitenland behoort – zeker na het afstuderen – tot de mogelijkheden.

Studeren

Voor de accountantsstudie worden ruime faciliteiten geboden.

Daarnaast hebben wij een intern opleidingsprogramma dat voor economen begint met een speciale introductie cursus van viermaal een week.

Het permanente educatieprogramma zorgt ervoor dat u ook na uw afstuderen als accountant bij kunt blijven.

Inlichtingen

Indien u zich tot het boeiende accountantsberoep voelt aangetrokken zullen wij u gaarne nader informeren. Een psychotechnisch onderzoek maakt deel uit van de selectieprocedure.

Een gesprek kunt u schriftelijk aanvragen bij de heer L. Chr. Dell van onze afdeling Personeelszaken, Prinses Irenestraat 59, 1077 WV Amsterdam.

Werken in de accountancy

Mogelijkheden genoeg

Klynveld Kraayenhof & Co. is een groot Nederlands accountantskantoor met 25 kantoren in Nederland. Wij maken deel uit van een federatief samenwerkingsverband van accountantskantoren over de gehele wereld: Klynveld Main Goerdeler (KMG).

Deze samenwerking met collega's in zeer veel landen versterkt de internationale oriëntatie en slagvaardigheid. Het hoofdkantoor van KMG is in Amsterdam gevestigd.

De dienstverlening van Klynveld Kraayenhof & Co. omvat niet alleen de controle van de jaarrekening maar zeker ook adviezen op automatiserings-, administratief, organisatorisch, bedrijfseconomisch en fiscaal gebied.

Vanzelfsprekend biedt een dergelijke organisatie haar medewerkers een scala van mogelijkheden.

KMG Klynveld Kraayenhof & Co.

Kantoren in Nederland:
Amsterdam, Alkmaar, Almere, Amersfoort, Apeldoorn, Arnhem, Breda, Deventer, Doetinchem, Dordrecht, Drachten, Eindhoven, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Heerlen, Hengelo, 's-Hertogenbosch, Hoorn, Leeuwarden, Middelburg, Nijmegen, Rotterdam, Utrecht en Zwolle.

Lieve Rostra, beste hr. van Offeren

Maanden heb ik uitgekeken naar de bespreking in Rostra van de bestseller 'Het gaat uitstekend' van Pieter Lakeman. Een vlammend betoog, dat aandringt op hervormingen in de wetgeving, schopt tegen de gevestigde akkountantspraktijk; kortom het boek zou een verdiend geëngageerde recensie krijgen.

Rostra is immers de spreekbuis bij uitstek voor de jonge aanstormende generatie in o.a. de akkountancy, die 'Het gaat uitstekend' iedere avond onder het hoofdkussen hoort te leggen, uit het hoofd dient te leren om uiteindelijk één van de laatste standsorganisatie met de grond gelijk te maken.

Lieve Rostra, beste meneer van Offeren, bij het lezen van de bespreking in het nummer van februari ontvlamden mij niet de pagina's om hetgeen erop gedrukt stond, eerder verkreukelden zij wegens het op te nemen vocht van droevenis.

Geen felle maar gefundeerde aanklacht aan het adres van de door Lakeman zo terecht gehelende zittende akkountantsgarde of serieuze bespreking over zelfs maar één van e in zijn boek gedokumenteerde misstanden in het Nederlandse bedrijfsleven. Het lijkt wel of van Offeren het boek uitsluitend 's avonds laat voor het slapen gaan heeft gelezen.

Dat het boek wel degelijk serieus moet worden genomen blijkt o.a. uit de eerste gerechtelijke uitspraken inzake de door Lakeman alom gekonstateerde 'elastische waardering van de (vaste) aktiva'; goedgekeurd door de H.H. akkountants, om de resultaten van de meestal slecht geleide onderneming - vaak had de raad van kommissarissen het niet eens dóór - een wat fleuriger aanzien te geven.

Van Dien en co

Van Dien en co heeft met de goedkeuring van één van de laatste jaarrekeningen van de Tilburgse Hypotheekbank het bestaan van deze bank weliswaar met één pandbrief emissie en een jaar gerekt, maar nu toch ook een uitspraak van de rechter om de oren heeft gekregen. De heren zullen waarschijnlijk de verzekeringspolis nog ééns goed door hebben gelezen.

Vrijwel alle grote Nederlandse akkountantskantoren zijn wel bij één van de affaires beschreven in 'Het gaat uitstekend' betrokken. Van D. is een kantoor dat herhaaldelijk wordt genoemd, en het moet Lakeman dus grote voldoening geven dat nu juist van D. regelrecht afstevent op een weinig eervolle vermelding in een hoofdstuk jurisprudentie dat drastisch zal ingrijpen in de praktijk van de Nederlandse akkountancy.

Merkwaardig, dat deze wetgeving middels jurisprudentie tot stand moet komen. Waarom heeft de wetgever niet eerder, op eigen initiatief de wettelijke kaders bijgesteld?

Zo'n arme akkountant is natuurlijk behalve onkreukbare keurmeester van een jaarrekening, ook gewoon ondernemer, die aan het eind van het jaar met 3,5 ton bruto naar huis wil. Ik herinner mij in dit verband een andere beroepsstand die tot voor kort niet alleen de diagnose met betrekking tot de kwaal van een patiënt stelde, maar tegelijkertijd omtrent eigen portemonnee. En was het niet zo

dat die klub ook zo zijn eigen rechtbankje had - een eenvoudig buitenstaander zou er toch geen wijs uit worden. (Hoe oordeelt een rechter eigenlijk over een vrachtwagenchauffeur die te lang is doorgereden; eerst uw rijbewijs halen, edelachtbare.) In dat licht gezien is zo'n jaarrekening die er tussen-doorglijpt wel een 'verschrijving'.

Voorwetenschap

Akkountants hebben ook nog last van een andere onuitroeibare en ongeneeslijke kwaal: voorwetenschap. Het valt toch niet mee, dat weekind voor de publikatie van de jaarcijfers de gedachten bij de NRC-weekeindeditie te houden. Eén telefoontje met die zwager en het Zwitserse vakantiehuis van bovengenoemde zwager staat weer voor jaren ter beschikking.

Soms vraag ik mij af, lieve Rostra, beste meneer van Offeren, of wij niet te veel van deze mensen vragen: misschien is een norminkomen van ietsje minder, en bij opschorting van de effectenhandel zo twee maanden rond publikatiedatum van de jaarrekening, wel veel gezonder voor deze door schizofrenie geplaagde beroepsgroep.

En dan beste meneer van Offeren, wordt uw wetenschappelijke belangstelling natuurlijk ook gewekt rond het fenomeen van de 'gekochte stemmen op de aandeelhoudersvergadering', één van de meester-konstrukties van dr. K. Volgens de wet misschien wel allemaal oirbaar, maar mág dat nou eigenlijk wel: als kleine Lense een pak op zijn broekje gaat krijgen van die grote stoute aandeelhoudersvergadering, koopt hij de ziel van dezelfde vergadering. Daarmee maakt hij de sufferers die de aandelen hebben aangehouden tot aan dit bal-masqué in één klap weer een stuk armer. Het moet u bezighouden meneer van Offeren, ik weet het zeker.

Ik vind het daarom toch te prijzen dat u al die slapeloze nachten, het gewoel dat de werkelijke, wetenschappelijke onderzoeksdrijf kenmerkt, de lezers van Rostra heeft willen besparen. Dankzij uw bespreking en vooral de slotopmerking dat lezing van het boek 'toch eigenlijk geen kwaad kan' blijft het hopelijk rustig. Alhoewel: die Lakeman leert het natuurlijk nooit en nu weer die rechter...; zou die eigenlijk niet golfen?

Johan Baltus

vervolg van 15(Ecoline)

Katholieken willen graag respekt afdwingen. Dit maakt hen in combinatie met hun vermeende onfeilbaarheid tot potentiële, humorloze potentaten. Alles met een beetje talent wat hen niet welgezend is dient bij voorkeur verbrand. Gerard Reve, die overigens in geloofskwesties nogal dubieus genoemd kan worden, werd voor de rechter gesleept toen hij God voorstelde als een ezel die door de hoofdpersoon in het boek 'Nader tot u' tot driemaal toe langdurig in 'Zijn Geheime Opening' werd bezeten. Ook W.F. Hermans moest het ontgelden toen hij Lodewijk Stegman in 'Ik heb altijd gelijk' de volgende tirade in de mond legde: 'De katholieken! Dat is het meest schunnige, belazerde, onderkruiperige, besodemieterde deel van ons volk! Maar die naaien er op los. Als konijnen, ratten, vlooiën, luizen. Die emigreren niet! Die blijven wel zitten in Brabant en Limburg met puisten op hun wangen en rotte kiezen van het ouwels vreten!' Beide auteurs beladden niet op de brandstapel, maar werden vrijgesproken. Nederland is dan ook niet katholiek te noemen.

Waar de katholieke kerk grote invloed bezit, heersen intolerantie en achterlijkheid. Met J.P. II is het alleen maar erger geworden. Zijn veroordeling van iedere vorm van anticonceptie is een economische ramp te noemen. In de meeste landen in Zuid Amerika, dat zich in warme belangstelling van het Vaticaan mag verheugen, groeit de bevolking nog altijd sneller dan het Nationaal Inkomen. Het eindeloze leed van de bevolkingsaanwas wordt mede in stand gehouden door het starre beleid van de kerk. Een hypocriet beleid bovendien: het gebruik van anticonceptie wordt moraaltheologisch verdedigd, maar dient slechts de produktie van voldoende bivlees. De paus bezit voldoende intelligentie om dit te realiseren en is dus toerekeningsvatbaar. Deze man hoort m.i. in het gevang, waar hij voor straf het verzamelde werk van Anton Constandse uit zijn hoofd zou moeten lezen.

Ik verwacht veel van het bezoek van de paus. Een lekkere reactionaire donderpreek die de laatste gelovigen de kerk uitjaagt bijvoorbeeld. De herinvoering van de verplichte biecht, kerkmissen in het Latijn en aflaten. Het is te hopen voor Dreesmann dat hij geld genoeg heeft om de afkoop van zijn godslasterende taalgebruik te bekostigen.

BEDRIJFSECONOOM

Dijker en Doornbos biedt in diverse van haar vestigingen een boeiende toekomst aan de ec. drs. die zich interesseert voor de accountancy.

Profiel van onze organisatie:

Dijker en Doornbos/accountants heeft een samenwerkingsverband met belastingadviseurs en organisatieadviseurs. De maatschap telt 25 vestigingen in Nederland, 2 in België en 1 op Curaçao, waarin circa 1900 mensen werkzaam zijn.

Zij maakt deel uit van de internationale maatschap Binder Dijker Otte & Co. (BDO) met 250 vestigingen over de gehele wereld.

In de maatschap wordt een modern sociaal beleid gevoerd in samenwerking met diverse beleidscommissies en Ondernemingsraad. De maatschap kent een functiewaarderingssysteem en een daarop afgestemd beoordelingssysteem. Er is een bedrijfs-geneeskundige dienst aan de maatschap verbonden.

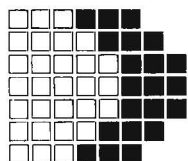
Taakomschrijving: In de aanvangsfase wordt u ingezet in de controlepraktijk. Daarbij wordt rekening gehouden met uw postdoctorale studie accountancy. Zo ontwikkelt u zich snel en efficiënt tot registeraccountant. Als een dergelijke toekomst u aantrekt, dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen over de mogelijkheden voor een bedrijfseconoom.

Vereisten: Geheel of vrijwel geheel voltooide studie (bedrijfs)economie aan een van de Nederlandse hogescholen of universiteiten. Bereidheid om de postdoctorale studie accountancy te volgen. (Voor het volgen van die studie biedt onze maatschap ruime faciliteiten.) Leeftijd tot 30 jaar.

Arbeidsvoorwaarden: Salariëring overeenkomstig bestaande schalen; 13de maand; 8% vakantietoelage; vakantieregeling op basis van leeftijd; vergoeding van reis- en studiekosten; collectieve verzekeringen; pensioenfonds.

Carrière: Wij gaan er, net als u, vanuit dat u uw postdoctorale studie accountancy met goed gevolg afsluit. Dan bent u officieel registeraccountant. Afhankelijk van uw ontwikkeling binnen de maatschap behoort daarna benoeming tot medewerker of venoot tot de mogelijkheden.

Sollicitatie: U kunt uw sollicitatie of verzoek om nadere inlichtingen richten aan ons kantoor: t.a.v. de heer F.A. Slikker, Buitenveldertselaan 7, 1082 VA Amsterdam, tel.: 020-446881.

Dijker en Doornbos / accountants

Alkmaar Amersfoort Amsterdam Arnhem Bergen op Zoom Breda Doetinchem Eindhoven Emmen 's-Gravenhage Groningen Heerlen Helmond Hengelo(O) 's-Hertogenbosch Hilversum Leeuwarden Middelburg Nijmegen Roermond Roosendaal Rotterdam Tilburg Utrecht Zwolle Antwerpen Brussel Willemstad (Curaçao)

Internationaal **Binder Dijker Otte & Co.** : Amsterdam Brussel Dublin Hamburg Kopenhagen Lissabon Londen Luxemburg Madrid Milaan Oslo Parijs Stockholm Wenen Zürich en in diverse steden in andere werelddelen.

Raad & Daad

Veranderingen in het onderwijs

De 151ste vergadering van de faculteitsraad zal de geschiedenis ingaan als de raadsvergadering waarin het werkgroepensysteem werd losgelaten. Dit eminente besluit vloede voort uit een discussieproces dat het afgelopen jaar werd aangezwengeld door de onderwijsadviseur, Hans Oostendorp.

De conceptbesluitenlijst stelt onder meer het volgende over de veranderingen:

- 1) De problemen in de studie, met name de studievertraging geven er aanleiding toe het onderwijssysteem van de faculteit te herzien.
- 2) De verplichting om in het onderwijs van een bepaalde fase uniform een bepaalde vorm groepsgrootte c.q. aantal contacturen te hanteren wordt losgelaten onder de voorwaarde dat de totale onderwijsinspanning van de faculteit relatief niet daalt.
- 3) In het onderwijs van de faculteit dient een differentiatie tot stand te komen van intensieve en extensieve onderwijsvormen. De raad geeft de voorkeur aan intensief onderwijs, maar vanwege de beperkte onderwijs capaciteit, zal dit afgewisseld moeten worden met minder intensief onderwijs.
- 4) De OC wordt gevraagd in overleg met de vakgroepen een aantal mogelijkheden te onderzoeken om de genoemde differentiatie te bereiken. (...) De OC wordt ook gevraagd een procedureregeling te ontwerpen voor de inschrijving van studenten die opteren voor intensieve onderdelen. De raad spreekt de wens uit met enkele vakken reeds in het komend studiejaar te experimenteren.
- 6) De aanbevelingen m.b.t. de training in schriftelijke uitdrukingsvaardigheid worden overgenomen.
- 11) De OC wordt verzocht de mogelijkheden van een individueel studiestelsel (ISS) nader te onderzoeken.

Dege die denkt dat ik het tellen ben verleerd moet ik ongelijk geven. Boven heb ik de nummering van de besluitenlijst aangehouden waarbij ik, dus, enige nummers weg heb gelaten. De volledige besluitenlijst hangt aan het prikbord bij de onderwijsadministratie.

De splitsing tussen intensief en extensief onderwijs is het cruciale punt. In de Age-onderwijsmap valt de argumentatie naar studenten toe te lezen; door de verkorte programmaduur is het programma te zwaar om alle vakken intensief te volgen, bovendien krijg je momenteel geen compensatie voor je extra inspanning en dat kan dan wel. Naar de faculteit als geheel toe komt daar de extra argumentatie bij dat eigenlijk het hele wetenschappelijk onderwijs de intensieve variant dient te zijn, maar dat door de toenemende studentenaantallen en de teruglopende financiën het onhoudbaar wordt om deze variant te geven. In feite geven we nu alleen maar extensieve varianten.

Onderzoeksprogramma's

In de vorige R&D schreef ik dat de onderzoeksprogramma's door de raad werden aangehouden tot verdere informatie door de vakgroepen verstrekt werd. In deze raad lag die informatie voor zover beschikbaar op tafel. Het was nog niet voldoende en aan enige programma's werd de goedkeuring onthouden. De raad heeft uitgesproken dat programma's die redelijkerwijs niet tot harde publicaties kunnen leiden niet worden goedgekeurd. Het voorstel van het bestuur om degenen die geen (goedgekeurd) onderzoekprogramma hebben mee te berekenen als onderwijsambtenaar (dat betekent dat hun onderzoekstijd wordt verkleind) werd gewijzigd overgenomen. De wijziging betrof dat dit niet nu meteen maar pas volgend jaar gaat gebeuren.

Toch triest

De raad heeft de voordracht buitengewoon hoogleraar 'Werkgelegenheidsvraagstukken binnen het Emancipatiebeleid' zelfstandig aan het CvB aangeboden. Daarmee is een einde gekomen aan enig geharrewar rond deze benoeming. Vooral de sociaal-geografen hadden enige onoverkomelijke bezwaren bij deze kandidaat en wenste haar niet mede te benoemen. Nu onze faculteit de voordracht alleen doet hebben de sociaal-geografen laten weten wel met de kandidaat te kunnen samenwerken.

De impasse is verdwenen maar het blijft triest dat dit op deze wijze heeft moeten gaan.

Failliet

Zoals onder andere in Folia breed uitgemeten is heeft onze faculteit al geruime tijd een beneden-de-norm-auteur regeling die inhoudt dat een wetenschapper die gedurende minstens vier jaar niet gemiddeld 0,7 harde publicatie per jaar aflevert bij het CvB tot ontslag wordt voorgedragen. Na heel lang dralen heeft het CvB gereageerd. Het college gaat nu zelf een regeling uitwerken waarin ook de onderwijscomponent van de taak wordt beoordeeld en tevens de regeling op hoogleraren van toepassing zal zijn. (Er is nog geen jurisprudentie over de ontslagmogelijkheid bij hoogleraren.) Die regeling laat nog op zich wachten. Wanneer het faculteitsbestuur haar regeling in overeenstemming kon brengen met de uitgangspunten van het CvB dan kon het CvB die regeling wel goedkeuren. Dat kan het faculteitsbestuur niet. Daarom deed zij een voorstel aan de raad om de regeling op te schorten. De raad ging daar morrend en met pijn in het hart mee akkoord. Dick van Nes, Age, sprak geëmotioneerd het failliet van het facultair onderzoeksbeleid

uit. Of het zo erg is weet ik nog niet, zeker is dat alle maatregelen die op beneden-de-minimum-norm auteurs slaan, m.u.v. de ontslagaanzegging, onverkort gehandhaafd blijven.

Actie

Ik schreef hier al eerder over de op handen zijnde invoering van een nieuwe personeels-categorie, de assistenten in opleiding. Die invoering gaat ten koste van het zittend personeel en in ieder geval van de onderzoekstijd en wellicht ook van de onderwijstijd. Reden om bij het CvB en de minister om compensatie voor deze ongemakken te vragen. Als faculteit in je eentje sta je dan niet zo heel erg sterk. Vandaar dat er een 'aktiegroep' is opgericht waar de faculteiten Sociale Wetenschappen, Rechtsgeleerdheid en Letteren in verzocht zijn zitting te nemen (hoe mooi is het Nederlands). Motto van de actie: voor een goede invoering van de aio. Of we loten gaan verkopen tijdens een show met Willem Ruys is nog niet beslist.

Marcel Michelson

vervolg van 5 (Open Podium)

moeilijk. Bovendien zijn er ook in vele grote plaatsen nu reeds verouderde winkelcentra, die aan groot onderhoud toe zijn en bijvoorbeeld slecht liggen. Voor de belegger is het dan de vraag, of het geld besteed moet worden aan sloop, vernieuwing of grondige reconstructie.

De beleggers en de lokaties

In Nederland is in toenemende mate sprake van een concentratie van de besparingen bij de institutionele beleggers, waarvan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) de grootste is. Jaarlijks hebben de grote fondsen zo'n f 20 miljard te beleggen. Bij de huidige vernieuwde aandacht voor de aandelen, valt het vastgoed weer enigszins terug in belangstelling. Maar toch is er per jaar nog plaats voor enkele miljarden. De vraag is nu, op welke plaatsen en op welke projecten moet worden 'gemikt'.

Voor het land als totaal is het uiterst belangrijk dat de besparingen leiden tot investeringen in ons eigen land. De voorkeur van de beleggers is vrij duidelijk gericht op aandelen en op vastgoed op toplokaties. Onze economische expansie is evenwel vrij gering, zodat steeds veel belangstelling bestaat voor het buitenland.

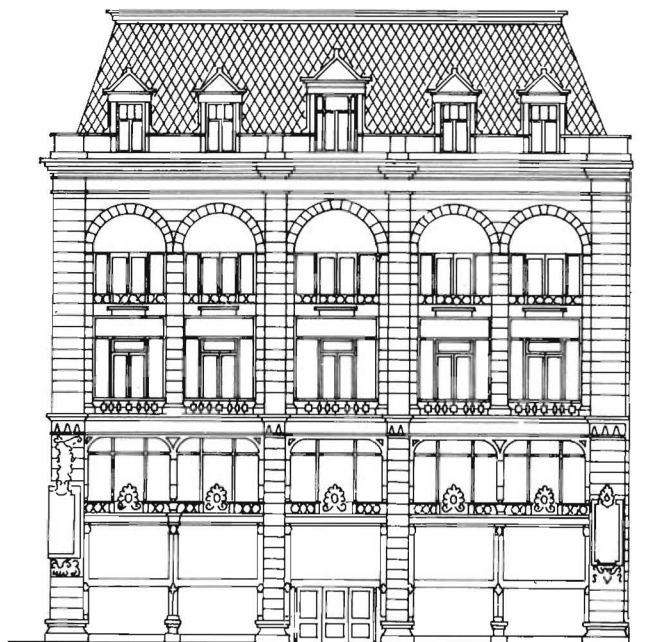
Zo gezien, kan een verbeterde positie van onze grote steden ook leiden tot attractie van meer beleggingsfondsen, waardoor de nationale investeringen kunnen worden gestimuleerd. Ook de regering streeft er thans naar - bij het ruimtelijk en het regionaal beleid - om in de stedelijke gebieden tot meer economische groei te komen.

Prof. Dr. J.G. Lambooy
Economisch Geografisch Instituut

SHELTEMA HOLKEMA VERMEULEN

Een ruime keuze op het gebied van:
**accountancy, financiering, automatisering, marketing
organisatie, economie, geografie**

M. Blaug - Great Economists since Keynes, an intr. to the lives and works of 100 modern economists. Wheatsheaf Books 1985	f 138,60
M.T. Brouwer en H.W. ter Hart, red. - Ondernemen in Nederland, mislukkingen en mogelijkheden. De rol van het bedrijfsleven in het econ. herstel. Kluwer 1985	f 52,50
W. Driehuis - Inleiding Algemene Economie 1 Stenfert Kroese 1985	f 38,00
K.L. Fisher - Super Stocks, the book that's changing the way investors think Dow Jones-Irwin 1984	f 105,00
R. Hilferding - Finance Capital, a study of the latest phase of capitalist Development Routledge 1985 paperb.	f 46,55
T. Huppés - Een Nieuw Ambachtelijk Elan, arbeid en management in het informatietijdperk Stenfert Kroese 1985	f 27,50
A.H.C. Koedijk, red. - Data Base en Accountant Samsom 1985	f 39,50
Kotler, Fahey and Jatusripitak - The new Competition. What theory Z didn't tell you about marketing Prentice Hall 1985	f 109,-
J. LaRouche and R. Ryan - Strategies for Women at Work Unwin paperb. 1984	f 24,50
P. Marstrand - New Technology and the future of Work and Skills F. Pinter 1984	f 75,25
M. Mayer - The Money Bazaars, understanding the Banking revolution around us. Dutton 1984	f 88,70
R. Stobaugh and L.T. Wells - Technology Crossing Borders, the choice, transfer and manag. of intern. technology flows. Harvard Business School Press 1984	f 162,75

scheltema holkema vermeulen b.v.
boekverkopers sedert 1853 spui 10, 1012 WZ amsterdam tel. 020-267212